

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Vanhempien kokemuksia huolen puheeksiotosta varhaiskasvatuksessa

Paukkunen, Elisa & Streng, Miia

2014 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Vanhempien kokemuksia huolen puheeksiotosta varhaiskasvatuksessa

Paukkunen Elisa & Streng Miia
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Elokuu, 2014

Elisa Paukkunen & Miia Streng

Vanhempien kokemuksia huolen puheeksiotosta varhaiskasvatuksessa

Vuosi 2014 Sivumäärä 69

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esiin vanhempien kokemuksia huolen puheeksiotosta varhaiskasvatuksessa. Huolen puheeksiotolla tarkoitettiin niitä tilanteita, joissa varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on herännyt jokin huoli lapsesta. Opinnäytetyön avulla pyrittiin selvittämään, miten vanhemmat ovat tilanteen kokeneet ja miten puheeksiotossa oli menetelty. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös työelämän kehittäminen, johon vanhempien kokemukset ja ajatukset tuottivat arvokasta tietoa. Tämän tiedon kautta haluttiin löytää varhaiskasvatuksen henkilökunnalle uusia keinoja huolen puheeksiottotilanteisiin. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä vantaalaisen päiväkodin kanssa.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin päiväkodin lasten vanhemmille suunnatun kyselylomakkeen avulla, joka sisälsi sekä avoimia että monivalintakysymyksiä. Aineiston analyysissä pääpaino oli laadullisessa tutkimuksessa, mutta sen tukena hyödynnettiin myös määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Tuloksista ilmeni, että vaikka huolen puheeksiottotilanteet olivat menneet pääsääntöisesti hyvin ja vanhemmuutta kunnioittaen, oli aihe kuitenkin herättänyt hyvin monenlaisia tunteita ja reaktioita vanhemmissa. Työntekijöille toivottiin lisää rohkeutta vaikeiden asioiden esittämiseen ja vastaajat toivat esiin, että huolista olisi kerrottava heti niiden ilmaantuessa. Henkilökunnan ammattitaitoon luotettiin huolen aiheen arvioinnissa, mutta henkilökunnan tulisi parhaan mahdollisen yhteistyön luomiseksi kiinnittää huomiota siihen, kuinka huoli vanhemmille esitetään.

Asiasanat: varhaiskasvatus, huoli, puheeksiotto, varhainen puuttuminen

Elisa Paukkunen & Miia Streng

Parents' experiences of taking up one's worries in early childhood education

Year	2014	Pages	69
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to find out parents' experiences of taking up one's worries in early childhood education. Taking up one's worries means those situations where the professionals have to take up a subjective worry concerning a child. The purpose of this Bachelor's thesis was to discover how parents had experienced these kinds of situations and how the professionals had taken up their worry with the child's parents. A further aim was to gain ideas for developing the work in early childhood education, especially for finding new strategies for the situations where one's worries are taken up. A survey about parents' thoughts and experiences was conducted in cooperation with a kindergarten unit in Vantaa.

The research data was collected with a questionnaire that was directed at the parents of the children in the kindergarten in question. The questionnaire included both open questions and multiple-choice questions. The data was mainly analyzed using qualitative methods but additionally quantitative methods were used for a part of the materials. The results revealed that the topic had raised many different kinds of reactions and emotions, even though the situations where professionals had taken up a worry with the parents had generally gone well and parents felt that their parenthood had been respected. The parents wanted to encourage the staff to take up their worries and do it as soon as possible. It was also found that the parents trusted the staff to be professionals in assessing the reasons for their subjective worry. However, in order to build the best possible cooperation between the staff and the parents, kindergarten employees should think more about how they present their worries to the parents.

Keywords: early childhood education, worry, taking up one's worries, early intervention

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Varhaiskasvatus.....	8
2.1	Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa.....	9
2.2	Kasvun ja oppimisen tuki	10
2.3	Varhaiskasvatuksen henkilökunta tuen tarpeen arvioinnissa	11
3	Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	12
3.1	Vuorovaikutus ja vanhemman kohtaaminen huolen herätessä	13
3.2	Kasvatuskumppanuus	14
3.3	Vanhemman reaktiot ja kriisi	15
4	Varhainen puuttuminen	16
4.1	Huolet	18
4.2	Huolen vyöhykkeet.....	18
4.3	Huoli puheeksi -menetelmä	20
5	Yhteys aikaisempiin tutkimuksiin ja ammatilliseen keskusteluun	21
6	Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	22
7	Opinnäytetyön toteutus.....	23
7.1	Laadullinen ja määrällinen tutkimus	24
7.2	Aineiston keruu kyselylomakkeella	25
7.3	Aineiston analyysi	27
8	Tulokset.....	29
8.1	Taustamuuttajat	29
8.2	Huolen puheeksiotto ja huolen aiheet	30
8.3	Huolen puheeksiottotilanne	31
8.4	Kokemukset huolen puheeksioton jälkeen.....	38
8.5	Muut asiat	39
9	Johtopäätökset	40
9.1	Huolen aiheet.....	41
9.2	Puheeksioton tilanne	42
9.3	Huolen puheeksioton jälkeiset kokemukset	45
9.4	Muita esille nousseita asioita	48
10	Pohdinta	49
11	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	53
	Lähteet	56
	Kuviot..	60
	Taulukot	61
	Liitteet.....	62
	Liitteet.....	63

Liite 1: Kyselylomake.....	63
Liite 2: Saatekirje.....	67
Liite 3: Tutkimuslupa.....	68

1 Johdanto

Varhaiskasvatuspalvelut ovat osa yhteiskunnasamme järjestettäviä lasten ja perheiden palveluita. Nykyään voidaan sanoa, että lähes kaikki lapset kuuluvat jossain vaiheessa varhaiskasvatuksen piiriin. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kasvua, kehitystä ja oppimista, yhdessä perheiden kanssa. Varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa tulee palvelun lisäksi tiedottaa lapsen ja perheen tukemisen merkitys. Yhteiskuntamme muutokset ja haasteet heijastuvat myös lapsiin sekä perheisiin ja lasten moninaiset tuen tarpeet kohdataan usein juuri varhaiskasvatuksen kentällä. Lapsen ja perheen tukemisessa lähtökohtana on tuen tarpeen varhainen tunnistaminen, johon liittyy olennaisesti huolen varhainen puheeksiotto. Puheeksiotossa työntekijä ja vanhempi kohtaavat hyvin arvan asian tiimoilta. Siksi on oleellista, että puheeksioton tilanteissa huomioidaan myös vanhempien kokemukset.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esiin vanhempien kokemuksia huolen puheeksiotosta varhaiskasvatuksessa. Huolen puheeksiotolla tarkoitettiin niitä tilanteita, joissa varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on herännyt jokin huoli lapsesta. Opinnäytetyön avulla pyrittiin selvittämään, miten vanhemmat ovat tilanteen kokeneet ja miten puheeksiotossa oli menetelty. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös työelämän kehittäminen, johon vanhempien kokemukset ja ajatukset tuottivat arvokasta tietoa. Tämän tiedon kautta haluttiin löytää varhaiskasvatuksen henkilökunnalle uusia keinoja huolen puheeksiottotilanteisiin.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä yhden vantaalaisen päiväkodin kanssa. Aiheen valintaan vaikutti yhteistyötahon kiinnostus tarkastella huolen puheeksiottoa vanhempien kokemusten kautta, sekä varhaisen puuttumisen tärkeys varhaiskasvatustyössä. Aiheen arkaluontoisuuden ja henkilökohtaisuuden vuoksi aineiston keruu suoritettiin kyselylomakkeella. Kyselylomake sisälsi avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä sekä asteikkoihin perustuvia kysymyksiä, joten opinnäytetyössä yhdistettiin sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen menetelmiä.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys käsittelee varhaiskasvatuspalveluita, sekä niissä tapahtuvaa tuen tarpeen tunnistamista. Vanhempien kanssa yhdessä toimiminen kuuluu olennaisesti huolen puheeksioton tilanteisiin, joten tähän liittyen teoriassa käsitellään vanhemman kohtaamista, kasvatuskumppanuutta sekä vanhemman tunteita vaikeita asioita käsiteltäessä. Teoriassa tuodaan esiin myös varhaisen puuttumisen lähtökohtia, joihin liittyvät huolen heittäminen, huolen vyöhykkeet sekä huolen puheeksioton menetelmä.

Opinnäytetyön avulla saatiin kerättyä arvokasta tietoa puheeksioton tilanteista. Vastaajat toivat esiin mielenkiintoisia seikkoja, joiden kautta on mahdollista löytää uusia näkökulmia onnistuneeseen puheeksiottoon. Työntekijät voivat peilata omaa toimintaansa vanhemmilta

saatuihin kokemuksiin ja sitä kautta huolen puheeksiottotilanteisiin on mahdollista löytää en-tistä toimivampia keinoja.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lasten elinympäristössä tapahtuvaa kasvatuksellista vuoro-vaikutusta, jonka tavoitteena on tukea ja edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus koostuu yhteiskunnan järjestämistä hoidon, kasvatuksen sekä opetuksen kokonai-suuksista ja sitä järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaisissa varhaiskasvatuspalveluis-sa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005:11.) Varhaiskasvatuspalveluihin kuuluvat päiväkotihoido, perhepäivähoito, esiopetus, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä avoin varhaiskasvatus toiminta (Varhaiskasvatus ja päivähoito 2014). Varhaiskasvatuksen läh-tökohta on kasvatustieteelliseen ja varhaiskasvatukselliseen tietoon perustuva suunnitelmalli-nen toiminta. Hoito, kasvatus ja opetus perustuvat laaja-alaiseen tietoon sekä pedagogiikan tuntemukseen ja erilaisten menetelmien hallintaan, joiden tarkoituksena on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kokonaisvaltainen ymmärrys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005:11.)

Varhaiskasvatusta ohjaavat valtakunnalliset sekä kuntien omat asiakirjat. Valtakunnallisen pohjan luovat lait lapsen päivähoitosta sekä esiopetuksesta, varhaiskasvatuksen valtakunnalli-set linjaukset, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Kunnilla on lisäksi omat kunnalliset varhaiskasvatuksen linjaukset ja strategiat sekä kuntakohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Kukin varhaiskasvatusyksikkö laatii lisäksi oman yksikkökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsille laaditaan myös henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka yhteydessä käydään niin sanottu Vasu-keskustelu huoltajan kanssa. Esiopetusikäisille lapsille laaditaan lisäksi erillinen esiopetuksen suunnitelma. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005:8-9.)

Päivähoito on osa yhteiskunnassamme tarjottavaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmää. Sillä on myös keskeinen tehtävä ehkäisevässä lastensuojelussa. (Varhaiskasvatus ja päivähoito 2014.) Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on Suomessa oikeus päivähoitoon, vanhempien näin halutessa. Päivähoitoa järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa tai vuorohoitona, jota tarjotaan iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. (Varhaiskasvatus 2014.) Päivähoidon keskeisin ta-voite on tukea perheitä heidän kasvatustehtävässään ja edistää lapsen tasapainoista kehitystä yhdessä kodin kanssa. Päivähoidossa tulee edistää lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä tukea kokonaisvaltaisesti kasvatusta. Päivähoidon tulee tarjota lapsen kehitys-tä tukevaa toimintaa, lapsen lähtökohdat huomioiva kasvu ympäristö sekä turvalliset ja jatku-vat ihmissuhteet. (Laki lasten päivähoitosta 1973/36.)

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat päiväkotien ja perhepäivähoidon ohella toteutettavaa palvelua lapsiperheille. Näillä avoimilla palveluilla pyritään tarjoamaan yleensä kotihoidossa oleville lapsille ja heidän vanhemmilleen sosiaalisia kontakteja, yhteistä toimintaa sekä kasvatuksellista tukea. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut toteutetaan suunnitelmallisesti ja kunnan tavoitteiden mukaisesti. Avoimien palveluiden toteuttamismuotoja ovat muun muassa kerhotoiminta, leikkitoiminta, leikkipuistotoiminta sekä erilaiset perhekerhot. Näillä palveluilla pyritään lisäämään lasten ja perheiden hyvinvointia ja niillä on osaltaan myös suuri merkitys erilaisten perheitä koskettavien ongelmien ennaltaehkäisyssä. Avoimien palveluiden avulla voidaan tukea lasta ja perhettä ja niissä tarjottavien palveluiden puitteissa on mahdollisuus madaltaa vanhempien kynnystä hakeutua tarvittaessa muihin erityispalveluihin. (Avoimet varhaiskasvatuspalvelut 2014.)

Varhaiskasvatuspalveluina järjestettävä päivähoito on lapselle toinen merkittävä kehitysympäristö kodin lisäksi (Varhaiskasvatus ja päivähoito 2014). Sen keskeisin tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut ovat merkittävässä asemassa lasten ja perheiden hyvinvoinnin kannalta. Yhteiskunnassamme tapahtuvat rakenteelliset, kulttuurilliset sekä taloudelliset muutokset heijastuvat väistämättä myös perheiden elämään ja ovat näkyvillä tämän päivän varhaiskasvatuspalveluissa. (Varhaiskasvatus vuoteen 2020 2007: 29,32-33.) Muutosten keskellä on tärkeää kiinnittää huomio varhaiskasvatuksen laatuun, joten varhaiskasvatuksen ympäristöt vaativat jatkuvaa uudelleenarviointia monella osa-alueella. Tarvitaan oikein kohdistettua ja asiantuntevaa kehitystyötä, uudenlaisia menetelmiä sekä uutta tietoa-taitoa, jotta voidaan vastata varhaiskasvatuksen perustyössä kohdataviin uusiin haasteisiin. (Mäkitalo 2009: 21.)

2.1 Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen toimintakentät antavat lapselle mahdollisuuden toteuttaa itseään ja toimia hyvin monipuolisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tämän vuoksi ensimmäiset havainnot lapsen kehityksellisistä tuen tarpeista tekee vanhempien lisäksi usein joku varhaiskasvatuksen henkilökunnasta. Tuen tarpeen arviointia tulee tehdä kokonaisvaltaisesti ja monista näkökulmista tarkastellen. Arvioinnissa tulee tiedostaa, mitkä ovat lapsen yksilölliseen kehitykseen tai persoonallisuuteen liittyviä ominaisuuksia ja mitkä tuen tarvetta sekä mikä on arvioijan oma käsitys lapsen kehityksellisestä kulusta. (Heinämäki 2004:22.)

Tukea tarvitsevien lasten kasvatuksessa ja opetuksessa on vuosien aikana käytetty hyvin monenlaisia termejä ja käsitteitä. Vuonna 2009 Vantaalla siirryttiin käyttämään nimikkeestä erityispäivähoito nimeä varhaiserityiskasvatus (Vantaan varhaiserityiskasvatuksen linjaukset 2009:5). 2012 julkaistussa raportissa esitetään taas viimeisimmät Vantaalla käytössä olevat termit ja siinä varhaiserityiskasvatuksen korvaa jatkossa kasvun ja oppimisen tuki varhaiskas-

vatuksessa -ilmaisu. Kasvun ja oppimisen tuen linjauksien tarkoitus on taata laadukas ja yhdenmukainen tuki riittävän ajoissa sekä vahvistaa yleisen tuen toteutumista varhaiskasvatuksessa. Näin pyritään lisäämään tuen suunnitelmallisuutta sekä tehostamaan tukitoimien käyttöä. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012:3-4.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005:35) lapsen tuen tarpeen havaitsemisen perustana ovat vanhempien ja kasvatushenkilökunnan havainnot lapsesta tai aiemmin todettu erityisen tuen tarve. Henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö ja vanhempien osallisuus ovat osa varhaiskasvatuksen pysyviä työkäytänteitä (Heinämäki 2004:22). Lapsen tuen tarve voi liittyä fyysisen, tiedollisen, taidollisen tai tunne-elämän kehityksen alueisiin. Tuen tarpeet voivat johtua myös tilanteista, joissa kasvuolot jollain muulla tavalla vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä. Tuen tarvetta arvioidessa tulee muodostaa kokonaiskuva lapsesta ja siitä miten hän toimii eri ympäristöissä. Myös lapsen vahvuuksien ja kiinnostuksenkohteiden tuntemus on oleellista tuen tarpeen suunnittelun kannalta. Jotta välttyttäisiin tuen tarpeen kasaantumiselta, tulisi varhaiskasvatuksen tukitoimet aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen henkilökunta miettii yhdessä perheen kanssa muiden asiantuntijoiden konsultointia lapsen tuen tarpeen arviointiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005:35.)

2.2 Kasvun ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on toteuttaa kaikille lapsille tasavertaista ja laadukasta varhaiskasvatusta. Lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa tämä tarkoittaa varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuvaa pedagogista toimintaa joka tapahtuu lapsen tarpeet huomioidussa kasvuympäristössä. Lapsen tuen tarpeen tunnistamisessa keskeistä on henkilökunnan ammattitaidon lisäksi kasvatustoiminnan ja toimintaympäristön muokkaaminen lapsen tarpeiden mukaisiksi. Henkilökunnan tehtävä on mahdollistaa lapselle tasavertaiset mahdollisuudet osallistua toimintaan ja olla osa ryhmää tuen tarpeesta huolimatta. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012:4,6.)

Lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa jaetaan kasvun ja oppimisen yleiseksi, tehostetuksi ja erityiseksi tueksi. Yleisen tuen tarjoaminen kuuluu kaikille kasvatustyössä toimiville ja sen järjestäminen on osa arjen päivittäistä toimintaa. Henkilökunta keskittyy miettimään omaa toimintaansa lapsen ohjauksessa ja pohtii millä kasvatuksellisilla keinoilla lasta voidaan ryhmässä tukea. Arjen tilanteet ja ympäristö luodaan lasta tukeviksi, ja etsitään ne varhaiskasvatuksen menetelmät, mitkä auttaisivat lasta parhaiten. Yleisessä tuessa keskitytään lapsen tukemiseen esimerkiksi päivittäisten toimien huolellisella suunnittelulla, pientyhmätoiminnalla tai lisäämällä puhetta tukevaa toimintaa. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012:6.)

Jos yleisen tuen toimet eivät ole riittäviä, mietitään tehostetun tuen järjestämistä. Tämä edellyttää kuitenkin sen, että yleisen tuen muotoja on jo kokeiltu. Tehostettu tuki on yleistä tukea vahvempaa ja siinä keskitytään lapsen yksilöllisempään tukemiseen. Tehostetussa tuessa korostuu säännöllisyys ja päivittäin toteutettavat tukitoimet, jossa yhdistyvät erilaiset pedagogiset, lasta tukevat menetelmät. Tehostetussa tuessa on mukana erityispedagogisia toimia ja lapsen tukemiseen ja tuen suunnitteluun osallistuu myös muita asiantuntijoita. Tuen tarpeet ja sovitut tukitoimet kirjataan erilliseen tehostetun tuen suunnitelmaan ja tilannetta seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012:6-7.)

Kun tehostetun tuen toimet eivät ole riittäviä, siirrytään erityisen tuen järjestämiseen. Erityinen tuki sisältää jo yleisen ja tehostetun tuen menetelmät ja sen järjestämisestä vastaa erityislastentarhaopettaja. Erityisessä tuessa tulee mukaan erityispedagoginen osaaminen sekä erilaiset rakenteelliset tukitoimet ja yhteistyötä tehdään tavoitteellisesti myös muiden asiantuntijoiden kanssa. Erityistä tukea saavat lapset sijoittuvat lähinnä integroituihin tai erityisryhmiin ja heillä on usein käytössään myös avustajapalvelu. Integroitu ryhmä on tavallista ryhmää pienempi ja siinä on paikat kahdelletoista lapselle, joista viisi on kasvun ja oppimisen tukea tarvitsevia. Erityisryhmässä erityistä tukea tarvitsevia lapsia on 6-8 ja heidän tuen tarpeensa ovat hyvin laaja-alaisia. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012:7,15-16.)

Lapsen kasvun ja oppimisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa ovat mukana lapsen vanhemmat, varhaiskasvatuksen henkilökunta sekä tarvittaessa myös muut ammattitahot. Perheen kanssa yhdessä sovitut tavoitteet ovat perustana kaikille tukimuodoille ja tukemiseen liittyvät toimet tulee kirjata lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tuen suunnittelussa ja toteutuksessa on keskeistä henkilökunnan ammattitaito, moniammatillinen yhteistyö sekä kasvatuskumppanuus perheiden kanssa. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012:4-6.)

2.3 Varhaiskasvatuksen henkilökunta tuen tarpeen arvioinnissa

Varhaiskasvatuksessa laadun kannalta keskeistä on ammattitaitoinen kasvatusalan henkilökunta. Jokaisella työntekijällä tulee olla vaadittava osaaminen ja ammattitaito. Näistä koostuu varhaiskasvatukselle merkityksellinen, moniammatillinen kasvatusyhteisö. Kasvatus ja opetus ovat tietoista sekä suunnitelmallista, ja henkilökunnan tehtävä on luoda kasvatusympäristö ja toiminta lapsille ominaisten toimintatapojen mukaisiksi. Henkilökunnan työ perustuu yhteiskuntamme määrittämien asiakirjojen arvoihin ja toimintatapoihin, mutta myös omien arvojen ja kasvatusperiaatteiden tiedostaminen on tärkeää. Työ vaatii herkkyyttä ja kykyä tulkita lap-

sen tunteita ja tarpeita sekä kykyä tiedostaa kasvun ja oppimisen mahdollisuudet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005:11,16-17.) Työn keskiössä ovat vuorovaikutustaidot ja vastuu vuorovaikutuksesta on työntekijällä (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012:6).

Kaikki lapset tarvitsevat aikuisen tukea kehitykseensä, joskus tuen tarve on vähäistä ja joskus taas tarvitaan suurempia tukitoimia (Kaskela & Kronqvist 2012:12). Tuen tarpeen tunnistamisessa keskeisintä on tuntemus lapsen kehityksestä. Etenkin päivähoitossa lapsen pulmat tulevat esille arjen tilanteissa ja tuen tarpeen havaitsemisessa on olennaista, että työntekijä tunnistaa nämä tilanteet. Lapsen kehityksen yleistuntemuksen kautta työntekijä tiedostaa, mitkä tilanteet vaativat puuttumista ja mitkä taas ovat lapsen kehitykseen luonnollisesti liittyviä haasteita. Lapsen kehityksellisen tuntemuksen lisäksi henkilökunnan tulee nähdä myös ympäristöön ja siellä toimimiseen liittyvät yksilölliset tavat ja niissä mahdollisesti näkyvät tuen tarpeet. Myös kasvatuksellisissa tilanteissa, kuten esimerkiksi ohjatussa toiminnassa, sääntöjen noudattamisessa ja ryhmässä toimimisessa saattaa toisilla lapsilla esiintyä vaikeuksia ja tuen tarvetta. (Heinämäki 2005:10-13.)

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tärkeä ja vaativa tehtävä on havainnoida lasten yksilöllistä kehitystä sekä siinä tapahtuvia muutoksia (Kaskela & Kronqvist 2008: 30). Henkilökunta tekee havaintoja lapsista päivittäin eri tilanteissa. Näiden havaintojen tarkoituksena on lapsen ymmärtäminen ja tunteminen. Havainnoissa työntekijä saa tarkkaa tietoa lapsen kehityksestä, taidoista, vahvuuksista, kiinnostuksen kohteista sekä mahdollisista vaikeuksista. Lapsen yksilöllinen havainnointi auttaa kasvattajaa välttämään vääränlaiset tulkinnat lapsen käyttäytymisessä. (Koivunen 2009: 24-25.) Havainnointi on onnistuneinta, kun se tehdään yhteistyössä vanhempien kanssa. Kasvattajien ja vanhempien yhdessä tekemät havainnot lisäävät molempien ymmärrystä lapsesta. (Virolainen 2006: 134.)

3 Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen eri toimintaympäristöissä vanhemmat, lapset ja henkilökunta kohtaavat toisiaan päivittäin ja tämä erottaa varhaiskasvatuksen muista lasten julkisista kasvuyhteisöistä kuten kouluista. Henkilökunnan ja vanhempien välisten kohtaamisien ja tiiviin yhteistyön avulla luodaan parhaat mahdolliset edellytykset lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Varhaiskasvatuksessa vanhempien ja henkilökunnan välistä yhteistyötä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi, jossa korostuu perheiden kasvatusoikeus ja vastuu lapsesta. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012:3.) Päivittäiset kohtaamiset ja keskustelut lapsen asioista luovat pohjan vanhemman ja henkilökunnan luottamukselliselle yhteistyölle ja mahdollistavat parhaan ymmärryksen lapsen tarpeista (Kaskela & Kronqvist 2007: 23-24).

Henkilökunnan tehtävä on luoda edellytykset toimivalle yhteistyölle ja vanhempien osallisuudelle. Toimivan yhteistyön kannalta on oleellista, että vanhemmat saavat riittävästi tietoa varhaiskasvatuspalveluiden kasvatuksellisista, opetuksellisista sekä hoidollisista tehtävistä ja heillä tulee olla mahdollisuus osallistua lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002:17-18.)

3.1 Vuorovaikutus ja vanhemman kohtaaminen huolen herätessä

Varhaiskasvatuksessa vuorovaikutus ja keskustelutilanteet ovat merkittävä osa arjen työtä. Keskustelujen kautta voidaan myös määritellä varhaiskasvatuksen ammatillisuutta sekä henkilökunnan osaamisodotuksia. Keskustelujen lähtökohtana on toisen ihmisen kohtaaminen, ja koska varhaiskasvatuksen työntekijät kohtaavat päivittäin lapsia, vanhempia sekä muita ammattitahoja, voidaan ammatillista keskustelua pitää tärkeimpänä työmuotona. Ammatillisessa keskustelussa yhdistyvät työntekijän aito läsnäolo ja avoimuus, varhaiskasvatuksen tietoperusta sekä kokemus ammatillisista keskusteluista käytännössä. (Nummenmaa 2011: 39.)

Varhaiskasvatuksessa käytävissä ammatillisissa keskusteluissa tulisi huomioida, missä tilanteissa ja miten keskusteluja käydään (Karila & Nummenmaa 2011:13). Vastuu vuorovaikutuksesta on aina henkilökunnalla, mutta tärkeää olisi myös tiedostaa miten vuorovaikutustilanne asettuu ihmisten erilaista rooleista käsin katsottuna. Vanhemmat saattavat kokea olevansa altavastaajan asemassa varhaiskasvatuksen työntekijään nähden ja keskustelun aihe saattaa nostaa esiin vaistomaisia puolustusmekanismeja. Etenkin vaikeista asioista puhuttaessa tulee huomioida keskusteluun liittyviä seikkoja. Rehellisyys, kunnioitus sekä toisen kuuleminen ovat osa ammatillista vuorovaikutusta. Luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen lisäksi työntekijän tulisi osata arvioida vanhemman sen hetkiset voimavarat tiedon vastaanottamiseen. (Kiesiläinen 1998:80,87-90.)

Kun jokin asia lapsen käyttäytymisessä herättää kasvattajassa huolta, on aihetta varhaiseen puuttumiseen, joka lähtee huolen puheeksiottamisesta (Koivunen 2009: 89). Keskustelu vaikeista asioista saattaa olla vaikeaa ja kasvattajan epävarmuus omien havaintojen paikkansapitävyydestä voi vaikeuttaa puheeksiottamista entisestään (Korhonen 2006: 192). Huolen aiheista kertominen on aina vaativa tehtävä. Tilanne tulee suunnitella etukäteen ja asia tulee ilmaista ymmärrettävästi ja totuudenmukaisesti. Tilanteessa ei tulisi keskittyä vain huolen aiheeseen, vaan keskustelussa kannattaa tuoda esiin myös lapsen positiivisia piirteitä. Vanhempia tulisi lähestyä kysellen heidän omaa näkökulmaansa esitettävästä asiasta ja asian selkiyttämiseksi voi kertoa konkreettisia esimerkkejä päivähoitossa tehdyistä havainnoista. (Huhtanen 2004:81-82.) Huolen puheeksiottoa suunniteltaessa tulee lisäksi huomioida tilan ja paikan

sopivuus, rakentava ja kunnioittava lähestymistapa ja dialogin mahdollisuus. Tilanteessa on hyvä myös pohtia, miten asian esilletuloon saatetaan reagoida. (Eriksson & Arnkil 2012:18.)

3.2 Kasvatuskumppanuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan yhteistyötä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Tämä tarkoittaa lapsen vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan tietoista sitoutumista työskentelemään yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Kasvatuskumppanuuden tärkeimmät elementit ovat vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan molemminpuolinen luottamuksellisuus, tasavertaisuus ja kunnioitus. Vanhemmat tuntevat lapsensa parhaiten ja heillä on aina ensisijainen vastuu kasvatuksesta. Henkilökunnalla taas on tieto ja ammattitaito sekä vastuu toimivan kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön luomisesta. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyy siis lapsen elämässä tärkeiden tahojen eli vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan tieto ja osaaminen. Näiden tietojen pohjalta luodaan parhaat mahdolliset edellytykset lapsen hyvinvoinnille. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005:31.)

Perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä kuvailaan usein hyvin asiantuntijakeskeiseksi. Ajatuksessa korostuu se, että työntekijällä olisi koulutuksensa puolesta oikeampaa tietoa lapsesta tai perheestä. Kasvatuskumppanuudessa työntekijän toiminta perustuu perhelähtöisiin toimintatapoihin, jossa ei korostu pelkkä asiantuntijalähtöinen työskentelytapa. Tämä ei tarkoita, että työntekijän ammattitaitoa ei hyödynnetä, vaan esiin nousee tapa, jolla hän tuo osaamistaan ja ammattitaitoaan vanhemman ja lapsen saataville. Kasvatuskumppanuudessa korostuu työntekijän ja vanhemman yhteistyö ja näkemys siitä, että molempien tieto lapsesta on tärkeää. Työntekijän ja vanhemman välinen vuorovaikutus on kunnioittavaa sekä tasavertaista ja molempien tuntemus lapsesta on dialogissa keskenään. Tässä vuoropuhelussa työntekijän tehtävä on huolehtia, että vanhemman tuntemus omasta lapsestaan tulee kuulluksi ja huomioituksi. (Kaskela & Kekkonen 2007:17-19.)

Kasvatuskumppanuuden ajatusta ohjaavia periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Aidossa kuuntelussa pyritään kuuntelemaan puheen ja asian lisäksi myös toisen ajatuksia. Tämä vaatii kuuntelijalta aitoa keskittymistä, läsnäoloa sekä turvallisen ja myönteisen ilmapiirin. Kuuntelijalta vaaditaan taitoa ottaa vastaan hyvin monenlaisia viestejä sekä kykyä erilaisten tunteiden käsittelyyn. Haasteellisia ovat ne tilanteet, joissa kuulijan ja puhujan näkemykset eroavat selvästi toisistaan. Erimielisyyksiä kohdattaessa ihmisillä on taipumus puolustella omia näkemyksiään ja näin ollen on vaarana, että aito kuuleminen päättyy omaan puheeseen tai puolusteluun. Kuuntelun avulla on mahdollista myös oppia ymmärtämään erilaisuutta sekä toisten kunnioitusta. Toisen kunnioitus vaatii erilaisuuden ja erilaisten toiminta-

tapojen hyväksymistä. Tämä näkyy avoimuutena ja luottamuksena, jotka auttavat keskusteluissa tuomaan asioita esiin rehellisesti. (Kaskela & Kekkonen 2007:32,34.)

Luottamuksen syntyminen rakentuu kuuntelun ja kunnioituksen kautta. Tähän tarvitaan aikaa, kohtaamisia ja vuoropuhelua. Varhaiskasvatuksessa luottamus vanhempiin rakentuu työntekijän ja lapsen suhteen kautta. Henkilökunnan suhde lapseen herättää vanhempien luottamuksen, mutta luottamuksen syntymistä tukee myös vanhempien mahdollisuus vaikuttaa lapsensa asioihin. Tämä vaatii vanhempien kasvatusnäkemysten, toiveiden ja ajatusten huomioimista. Päivittäin käytävät keskustelut luovat pohjan luottamukselle. Tätä kautta henkilökunnalle ja vanhemmille muodostuu yhteinen ymmärrys lapsen asioista. (Kaskela & Kekkonen 2007:36.)

Dialogi tarkoittaa keskusteluyhteyttä, jossa molemmat osapuolet arvostavat toisiaan. Sitä voi kutsua yhdessä ajattelemisen tilaksi, jonka keskiössä ovat vuorovaikutus sekä kuuntelu. Dialogissa kaikkien mielipiteitä arvostetaan ja keskustelussa ei pyritä muuttamaan toisen ajattelua. (Väisänen, Niemelä & Suua 2009:11.) Dialogisessa keskustelussa toteutuu molemminpuolinen tasa-arvo ja molempien tietämystä asiasta arvostetaan yhtä paljon. Päivähoidossa henkilökunnan ja vanhemman välinen dialogi luo yhteisöllisyyden tunteen lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa. (Kaskela & Kekkonen 2007:38,41.) Dialogisuudessa sanojen, merkitysten ja käsitteiden yhteinen ymmärrys kasvaa ja keskustelun kautta aukeaa mahdollisuus asioiden yhteiseen ymmärrykseen (Heinämäki 2005:18).

Kasvatuskumppanuuden yhtenä tarkoituksena on tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen kasvuun, kehitykseen tai oppimiseen liittyviä tuen tarpeita ja miettiä yhdessä vanhempien kanssa, miten lapsen tukemiseksi toimitaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005:32). Kun lapsen tuen tarve havaitaan, korostuu kasvatuskumppanuuden merkitys entisestään. Lapsen tuen tarpeita ja mahdollisia tukitoimia mietittäessä tarvitaan sekä vanhempien että henkilökunnan tietämystä lapsesta. Molempien osapuolten asiantuntijuus auttaa lasta ja yhdessä mietittyjä tukitoimia voidaan toteuttaa niin varhaiskasvatuksessa, kuin lapsen kotona. (Heinämäki & Saulio 2004: 29-31.)

3.3 Vanhemman reaktiot ja kriisi

Vanhemmilla on aina odotuksia ja toiveita lastensa suhteen ja voi olla vaikea hyväksyä, jos lapsen kehityksessä havaitaan jotain poikkeavaa suhteessa muihin saman ikäisiin lapsiin. Vanhempi saattaa kokea syyllisyyttä, surua tai häpeää ja usein herää pelko lapsen leimaantumisesta ja tulevaisuudesta. Suoria reaktioita voivat olla asian kieltäminen, vastustus, lamaantumisen tai vanhempi saattaa käyttäytyä aivan kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan. Vaikean asian esilletulo voi myös tuoda helpotuksen tunnetta, jos asian kautta lapsen ongelmalle löytyy selkeä syy. Vanhempien reaktioita mietittäessä on muistettava, että jokainen suhtautuu

saatuun informaatioon yksilöllisesti ja reaktioita on hyvin vaikea etukäteen ennakoida. (Huhtanen 2004:79-81,84.)

Vanhempien reaktioihin vaikuttaa usein myös se, miten ensitieto asiasta on esitetty. Epämääräisesti ja tylästi esitetty asia saattaa aiheuttaa vanhemmassa katkeruutta. Ammattilaisilla tulisi olla kyky esittää asiat ymmärrettävällä tavalla ja vanhemman tilanteeseen samaistuen. Huolen esittäjällä tulee olla riittävästi tietoa asiasta ja kyky vastata vanhemman esittämiin kysymyksiin. (Huhtanen 2004: 80.) Huolen herätessä ja siitä kerrottaessa on tärkeää myös miettiä, minkälaisilla tukitoimilla lasta olisi mahdollista auttaa (Eriksson & Arnkil 2012:14).

Vanhempien reagoiminen huolen puheeksiottoon ei ole ennakoitavissa ja kasvattajan kertoma informaatio ei aina johda toivottuun yhteistyöhön (Huhtanen 2004:84). Yksi tapa ymmärtää reaktioita on tuntea traumaattisen kriisin vaiheet. Kun vanhemmille kerrotaan lapseen liittyviä kielteisinä koettuja asioita, saattaa tieto vaikuttaa vanhemman itsetuntoon ja vanhemmuus voi joutua kriisiin. Kriisi syntyy, kun jokin tilanne yllättää yksilön sopeutumiskyvyn. (Koivunen 2009:161.) Traumaattisen kriisin vaiheet ovat shokkivaihe, reaktiovaihe, käsittelyvaihe ja uudelleen suuntautumisen vaihe (Traumaattisen kriisin vaiheet 2014).

Traumaattisen kriisin vaiheissa on elementtejä, joiden tunteminen auttaa kasvattajia käsitämään joitain vanhempien reaktioita. Shokkivaiheessa ihminen ei pysty ymmärtämään tilannetta, vaan reaktiona on asian kieltäminen. Shokkivaiheessa esiintyy usein voimakasta torjuntaa ja henkilö voi joutua kiihtymystilaan. (Koivunen 2009:161-162.) Reaktiovaiheessa ihminen käy läpi surureaktion ja kehittää itselleen puolustusmekanismeja asian käsittelyyn ja ymmärtämiseen (Huhtanen 2004:79). Tämän jälkeen alkaa käsittelyvaihe, jossa toivutaan vähitellen shokista ja rekisteröidään kuultua asiaa. Näiden vaiheiden jälkeen kieltämisen tilalle astuu asian hyväksyminen. Viimeiseksi vaiheeksi kutsutaan uudelleen suuntautumisen vaihetta, jolloin asiasta muodostuu osa henkilön elämää. (Koivunen 2009:162.)

4 Varhainen puuttuminen

Ihmisen kehityksessä ajanjakso syntymästä viisivuotiaaksi asti on monella tapaa herkkää aikakautta niin fyysisen, emotionaalisen, sosiaalisen kuin kognitiivisenkin kehityksen kannalta. Tässä kehityksen vaiheessa ympäristön luomilla haasteilla voi olla kauaskantoiset seuraukset. Esimerkkeinä tällaisista haasteista yhdysvaltalaisessa julkaisussa mainittiin eläminen köyhyydessä, yksinhuoltajaperheessä tai äidin ollessa heikosti koulutettu. Yhdysvalloissa tehdystä tutkimuksesta todettiin, etteivät tällaiset riskitekijät välttämättä vaikuttaneet lapsen kehitykseen tai tulevaisuuteen, mutta riski ongelmiin tulevaisuudessa oli korkeampi. Lapset, jotka tulivat haasteellisimmista koti-oloista, eivät olleet yhtä valmiita kouluikänsä päästyään ja usein jäivät kehityksessä entistä enemmän jälkeen, mitä pidemmälle kouluikänsä edettiin. Täl-

laiset lapset tarvitsivat useammin erityisopetusta, joutuivat käymään luokkia uudestaan ja jättivät koulun helpommin kesken. Tästä taas seurasi aikuisiällä työttömyyttä, riippuvuutta sosiaalietuuksista ja rikollisuutta. Tutkimuksilla pystyttiin osoittamaan, että varhaiskasvatusiässä tapahtuvalla varhaisella puuttumisella voitiin edistää lapsen ja perheen elämää. Tutkimuksiin valittiin useita eri varhaisen puuttumisen malleja, joiden seurantamenetelmät täyttivät riittävät tieteelliset kriteerit. (Karoly, Kilburn, Cannon 2005:15-19.)

Toisessa Yhdysvalloissa kootussa raportissa tarkasteltiin varhaista puuttumista taloudellisesta näkökulmasta. Raportissa todettiin, että varhaisen puuttumisen menetelmien onnistuneisuudesta ja erityisesti pitkäaikaisista vaikutuksista on haastavaa tehdä tieteellistä tutkimusta. Useampien erilaisten varhaisen puuttumisen mallien seurannoista on kuitenkin voitu todeta, että varhaiskasvatusiässä tapahtuneessa varhaisesta puuttumisesta on ollut taloudellista hyötyä yhteiskunnalle, joka on selvästi ylittänyt varhaiseen tukeen käytetyt kulut. Taloudellisen hyödyn lisäksi on edistetty myös hyvinvointia, jota ei voi rahallisesti määritellä. (Karoly, Kilburn, Bigelow, Caulkins, Cannon 2001:xxii-xxiv.)

Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehitysohjelman (Kaste) 2012-2015 erityisenä tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta, estää lasten syrjäytymistä sekä vahvistaa ehkäisevää lastensuojelua. Erityispalvelujen, kuten lastenpsykiatrian, lastensuojelun, kasvatusta ja perheneuvolan osaaminen pyritään viemään peruspalvelujen tueksi lasten normaaleihin kasvu- ja kehitysympäristöihin, kuten esimerkiksi päivähoittoon. Yhtenä toimenpiteenä on vahvistaa ehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja, sekä kehittää lastensuojelutyötä. (Kaste 2012-2015 2012: 22-23.)

Varhainen puuttuminen voidaan ymmärtää hyvin eri tavoin ja merkittävää toiminnan määrittämisessä on toimintaympäristö ja tilanteen viitekehys. Yleisesti varhaisella puuttumisella tarkoitetaan sitä, että ongelmat havaitaan ja niihin pyritään löytämään ratkaisuja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lisäksi voidaan todeta, että varhainen puuttuminen lasten ja lapsiperheiden ongelmiin ei sinänsä riitä, vaan tarvitaan myös hyvinvointia rakentavaa ja ongelmia ehkäisevää työtä. Näin toimittaessa pyritään ehkäisemään ongelmien kasautumista ja vaikeiden tilanteiden ajautumista entistä hankalammaksi. Varhaisessa vaiheessa huoleen tartuttaessa mahdollisuudet ongelman ratkaisuun ja tukemiseen ovat vielä suuret. (Kuikka 2005:7.) Varhaisen puuttumisen tueksi on laadittu eettiset periaatteet, joiden mukaan varhaisen puuttumisen tulee olla avointa yhteistoimintaa, joka ei luokittele tai rekisteröi yksilöitä. Toiminnan tulee myös olla mahdollisimman avointa ja työntekijäkeskeisyyttä tulee välttää. (Eettiset periaatteet 2014.)

Varhaisen puuttumisen tukena voidaan käyttää Huolen vyöhykkeistöä, joka auttaa oman huolen tunnistamisessa ja jäsentämisessä. Huolen esille tuomiseen ja puheeksiottamiseen on

myös kehitetty menetelmä, joka peilaa eettisiä periaatteita ja auttaa työntekijää ottamaan huolen puheeksi asiakasta kunnioittavalla tavalla. Varhaisessa puuttumisessa tarvitaan usein useita yhteistyössä toimivia ammattilaisia ja näiden välillä yhteistyön tulisi olla mahdollisimman sujuvaa. (Kuikka 2005:9-10; Työvälineitä 2014.)

4.1 Huolet

Varhaiskasvatuksessa on jo vuosia keskusteltu varhaisesta puuttumisesta, huolivyöhykkeistä ja huolen heräämisestä. Näillä käsitteillä viitataan lasten ja perheiden ongelmiin, joihin varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulisi tarttua nopeasti tilanteen havaittuaan. Henkilökunnan tehtävänä on arvioida lasten kasvua, kehitystä ja käyttäytymistä, jotta lapsen erityisen tuen tarpeeseen voitaisiin vastata mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Erityisen tuen tarve onkin viime vuosina lisääntynyt jatkuvasti. Joidenkin arvioiden mukaan jopa 7-35 prosenttia päivähoidossa olevista lapsista tarvitsee erityistä tukea ja hoitoa. (Keskinen 2004:203.)

Jokaisen vuorovaikutussuhteen ainutlaatuisuuden vuoksi myös huolet ovat ainutlaatuisia, eri työntekijöillä voi olla täysin erilainen huoli lapsesta. Toisella työntekijällä voi olla suuri huoli ja toisella pieni huoli, riippuen esimerkiksi siitä, kuinka hyvin tuntee lapsen ja perheen tai siitä, millainen suhde lapseen on. Huolet ovat aina henkilökohtaisia eli subjektiivisia näkemyksiä lapsen tilanteesta, jotka voivat esittäytyä hyvin erilaisessa valossa esimerkiksi vanhemman näkökulmasta katsottuna. Huolet ovat muuttuvaisia, ne voivat hävitä tai kasvaa tasanaisesti, eikä huoliarviointia voi siksi automaattisesti pitää pysyvänä. (Huolen vyöhykkeistö 2014.)

4.2 Huolen vyöhykkeet

Huolen vyöhykkeistö on kehitetty eri-ikäisten lasten ja perheiden parissa työskentelevien työntekijöiden varhaisen ja avoimen yhteistyön välineeksi. Työntekijä voi huolen vyöhykkeistöä apunaan käyttäen arvioida oman huolensa senhetkistä astetta suhteessa omiin mahdollisuuksiinsa tukea asiakasta. Samalla työntekijä kartoittaa myös mahdollisten lisävoimavarojen tarvetta. Huolen rajat ovat häilyviä ja niitä voi olla vaikeaa määrittää arjessa yksittäiseen luokkaan, mutta vyöhykkeistö onkin tarkoitettu kielikuvaksi, jolla päästään puhumaan oman huolutilanteen kokonaiskuvasta ja sen hetkisestä tilanteesta. (Huolen vyöhykkeistö 2014.)

Ei huolta 1	Pieni huoli 2	Tuntuva huoli 3	Suuri huoli 4
Ei huolta lainkaan.	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli on tuntuva. Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huoli on erittäin suuri. Omat keinot ovat loppussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti.

Taulukko 1: Huolen vyöhykkeet (Huolen vyöhykkeet: ei huolta, pieni huoli, tuntuva huoli, suuri huoli 2014.)

1. Ei huolta vyöhyke

Työntekijällä on kokemus siitä, että lapsen ja perheen asiat ovat hyvin, eikä hänellä ole niihin koskevia huolia. Työntekijä kokee, että hänellä on valmiudet tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Työntekijä havaitsee asioiden ja oman toiminnan sujuvan niin kuin pitääkin.

(Huolen vyöhykkeet: ei huolta, pieni huoli, tuntuva huoli, suuri huoli 2014.)

2. Pienen huolen vyöhyke

Työntekijällä voi käydä mielessä pieni ihmetys tai huoli lapseen liittyen, mutta hänellä on kuitenkin vahva luottamus omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Huoli saattaa olla jopa toistuvaakin, mutta pienin muutoksin ja oman toiminnan keinoin saadaan tilanteeseen myönteistä kehitystä. (Huolen vyöhykkeet: ei huolta, pieni huoli, tuntuva huoli, suuri huoli 2014.)

3. Tuntuvan huolen vyöhyke eli Harmaa vyöhyke

Huoli lapsesta on työntekijällä jo tuntuva ja jatkaa kasvamistaan. Työntekijä on kuitenkin usein vielä tässä vaiheessa epävarma tilanteesta ja pelkää liioittelevansa tilannetta, mutta kaipaa kuitenkin lisätukea ja -kontrollia ulkopuoliselta taholta. Harmaata vyöhykettä leimaa epäselvyys, työntekijä ei välttämättä ole varma tilanteen kokonaiskuvasta, asioiden syyseuraus -suhteista, eikä siitä, mikä olisi paras tapa toimia tilanteessa. Työntekijä kuitenkin tiedostaa, että tilanne ei ole enää omassa hallinnassa, eikä tilanteesta selviä yksin, vaan tarvitaan yhteistoimintaa muutoksen aikaansaamiseksi. (Huolen vyöhykkeet: ei huolta, pieni huoli, tuntuva huoli, suuri huoli 2014.)

4. Suuren huolen vyöhyke

Työntekijällä on jo suuri huoli lapsesta ja hänellä on tunne siitä, että jos tilanteeseen ei puututa välittömästi, voivat seuraukset olla vakavia. Tarvittavat yhteistyötahot ja -kumppanit halutaan heti mukaan toimintaan tilanteen edistämiseksi. Huolet voivat kasvaa suuriksi, jos huolta aiheuttava tilanne pitkittyy, eivätkä aiemmin käytetyt keinot tuota tulosta. Suuren huolen herätessä heti yhteistyön alussa on otettava käyttöön kriisityömenetelmät ja tehtävä yhteistyötä tarvittavien tahojen kanssa. (Huolen vyöhykkeet: ei huolta, pieni huoli, tuntuva huoli, suuri huoli 2014.)

4.3 Huoli puheeksi -menetelmä

Esa Erikssonin ja Tom Erik Arnkilin kirjoittama Huoli puheeksi -opas varhaisista dialogeista pohjautuu 1990-luvun lopulla Palmuke- projektissa tuotettuun materiaaliin, joka oli alun perin tarkoitettu avuksi työntekijöille huoltajan päihdeasioiden puheeksiottoon. Tämän jälkeen menetelmää kehitettiin yleisemmin hankalien asioiden puheeksiottamiseen ja hyvän vastavuoroisen kohtaamisen tueksi. Huoli puheeksi - Opas varhaisista dialogeista on tarkoitettu avuksi työntekijöille, joilla on tarve keskustella nimenomaan lapsen tai nuoreen liittyvästä huolesta huoltajien kanssa. (Eriksson 2009:3.)

Huolen puheeksioton menetelmä on kehitetty, jotta työntekijöiden olisi helpompaa nostaa esiin lasta koskeva huoltilanne mahdollisimman varhaisessa vaiheessa siten, että dialogi huoltajien kanssa säilyisi mahdollisimman mutkattomana. Keskeistä menetelmässä on se, että työntekijä ottaa puheeksi oman huolensa, pyytää huoltajien apua ja yhteistyötä sen vähentämiseksi, eikä määrittele lapseen tai perheeseen liittyvää ongelmaa. Huolen puheeksi ottaminen on olennainen osa kunnioittavaa varhaista puuttumista, joka luo edellytykset vuoropuhelun jatkumiselle. (Eriksson 2009:7.)

Huoli kuvataan työntekijän subjektiiviseksi näkemykseksi, joka tarkoittaa, että huolta herättävä tilanne voi näyttäytyä hyvin erilaisena esimerkiksi toisen työntekijän tai vanhemman silmin katsottuna. Huoli liittyy aina tulevaisuuteen ja kohdistuu kahteen asiaan: lapsen selviämiseen ja työntekijän omiin toimintamahdollisuuksiin. Työntekijän huoli lapsen tilanteesta herää hänen tekemiensä havaintojen pohjalta, joita työntekijä sitten tarkastelee suhteessa aikaisemmin oppimaansa, kokemuksiinsa ja tietoihinsa. Työntekijän moraalinen ja ammattieettinen näkemys vaikuttaa siihen, kokeeko työntekijä lapsen tilanteen velvoittavan häntä toimimaan jotenkin. (Eriksson 2009:21.)

Huolen puheeksioton helpottamiseksi kirjataan ylös lapsen tai perheen tilanteeseen liittyvät havainnot, jotka ovat huolen herättäneet. Työntekijä ei puhu lapsen tai perheen ominaisuuksista, vaan kuvailee, miten lapsi eri tilanteissa toimii. Näin huoli saadaan konkretisoitua ja huoltajan on helpompaa saada käsitys siitä, mistä ollaan huolissaan. Konkreettisiin havaintoihin

on myös helpompi tarttua ja löytää tukitoimia. Merkittävää huolen puheeksiottamisessa on esittää asia kunnioittavaan sävyyn ja nähdä perhe oman elämänsä asiantuntijoina. Koska tavoitteena on yhteistyön aikaansaaminen ja tilanteen kehittyminen myönteiseen suuntaan, on tärkeää tunnistaa ja tehdä näkyväksi myös lapsen ja perheen voimavarat. (Eriksson 2009:22-23, 29.)

5 Yhteys aikaisempiin tutkimuksiin ja ammatilliseen keskusteluun

Varpu eli Varhaisen puuttumisen menetelmien ja verkostotyön kehittämisen hanke oli Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoima valtakunnallinen kehityshanke, joka toimi vuosina 2001-2004. Varpu-verkoston tavoitteena oli herättää keskustelua varhaisen puuttumisen eettisistä toimintaperiaatteista, sekä rohkaista eri tahoja tutkimaan ja kehittämään toimintaansa periaatteiden mukaisiksi. Lisäksi hankkeella haluttiin edistää moniammatillista, eri sektorirajojen ylittävää yhteistyötä niin paikallisella kuin valtakunnallisellakin tasolla. Varpu-verkoston toiminta jatkui vielä hankkeen jälkeenkin ja varhaisen puuttumisen periaatteet olivat keskeisesti esillä myös Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämissuunnitelmassa KASTE:ssa. (Varpu-verkosto 2014, Varhainen puuttuminen 2014.)

Kontulan varhaisen tuen hankkeen loppuraportti käsittelee perhetyötä sekä puheeksiottamista päivähoitossa Helsingissä vuosina 2001-2004. Raporttiin kerättyjä hankkeita on kutsuttu varhaisen tuen hankkeiksi ja niiden sisältöä kuvastaa varhainen puuttuminen ja varhainen tuki. Hankkeiden kautta on kehitelty varhaisen tuen työskentelymenetelmä, jolla on tarkoitus tukea lapsia ja perheitä ongelmien varhaisessa vaiheessa. Vaikka hankkeiden keskeisimmät kehittämisaalueet ovat olleet perhetyö, maahanmuuttajatyö ja aluetyö, nousee raportissa esiin myös päivähoiton henkilökunnan kohtaaminen vanhempien kanssa sekä varhainen tuki päivähoitossa. Johtopäätöksissä todetaan, että lapsen varhaisen tuen toteutuminen vaatii päivähoiton arjessa tapahtuvien perustoimintojen muokkaamista. Lapsen asioiden käsittelyssä keskeistä on vanhemman ja henkilökunnan välinen kasvatuskumppanuus. Vain vanhempien kanssa yhteistyössä on mahdollista käsitellä lasta koskevia asioita ja yhteistyötä tulisi kehittää yhteisöllisempään suuntaan. (Monto & Simojoki-Tavi 2005:1,30-31.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö on selvittänyt, mitä varhaiskasvatukseen lasten vanhemmat ajattelevat varhaiskasvatuspalveluista ja mitä kehittämistarpeita heiltä nousi. Selvityksen taustalla on varhaiskasvatuslain uudistamisprosessi, johon vanhempien kokemukset antavat tärkeää taustatietoa. Tulosten mukaan vanhemmat olivat tyytyväisiä varhaiskasvatuspalveluihin, joissa henkilökunnan ammattitaitoa sekä osaamista pidettiin keskeisimpinä vahvuuksina. Henkilökunnan ja vanhempien välistä yhteistyötä sekä kasvatuskumppanuutta pidettiin myös erittäin tärkeänä. Vanhemmat kokivat henkilökunnan suhtautuvan heihin kunnioittavasti ja tasavertaisesti ja yhteistyössä kuunneltiin vanhempien kasvatusnäkömymiä. Tuloksissa nousi

esiin, että vastaajat olivat tyytyväisiä henkilökunnan ja työntekijöiden väliseen yhteistyön määrään, mutta toisaalta yhteistyön toimintamuotoja ei nähty erityisen monipuolisina. (Alila & Eskelinen 2014:13,19,41,44.)

Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? on THL:n julkaisema raportti, joka käsittelee tietoja lasten ja perheiden palvelujen tarpeesta, saatavuudesta, käytöstä, järjestämisestä, sekä palvelujen laadusta vanhempien näkökulmasta. Raportissa käsitellään myös lasten ja perheiden palveluissa tarjottavaa tuen tarpeen varhaista tunnistamista, huolien heräämistä sekä niiden esille ottamista. Tuloksissa tuli esiin, että vanhemmat kokivat huolista puhumisen helpoksi päivähoidossa ja niissä ympäristöissä, joissa olivat asiakkaina päivittäin ja säännöllisimmin. Vanhempien esittämäksi palvelujen kehittämiskohteeksi nousi kuitenkin tarve varhaisempaan, vanhemmassa tai työntekijässä heränneeseen huoleen puuttuminen ja sitä kautta ennaltaehkäisevään toimintaan panostaminen. (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011:7,76.)

Jukka Pyhäjoki ja Mimosa Koskimies käsittelevät artikkelissaan Stakesin kanssa yhteistyössä tehtyjä varhaisen puuttumisen toimintakäytäntöjä sekä niistä saatuja tutkimustuloksia. Stakes on kokeillut vuosien ajan huolen puheeksioton menetelmää erilaissa hankkeissa, joissa on ollut mukana runsas määrä lasten, nuorten ja lapsiperheiden kanssa työskenteleviä ammattilaisia. Aineiston mukaan ammattilaisten suurin huolen puheeksiottoa ehkäisevä tekijä on ollut pelko yhteistyön kärsimisestä. Tuloksissa kuitenkin kokemukset toteutuneista puheeksiottamistilanteista olivat päinvastaiset kuin ammattilaisten ennakoinnit, suurimmassa osassa tapauksia päästiin hyvään keskusteluun aiheesta ja yhteistyö jopa parani. Vain pienessä osassa tapauksia kohdattiin joitain vaikeuksia ja tilanne ei edennyt työntekijän odottamalla tavalla. Asiakkaan suuttumus oli näissä tapauksissa vain ensireaktio ja yhdessäkään tapauksessa yhteistyö ei kärsinyt pahasti tai katkennut kokonaan. Yleisenä johtopäätöksenä Pyhäjoki ja Koskimies esittivät, että varhaisen puuttumisen toimintatapojen tulokset ovat olleet kauttaaltaan hyviä. (Pyhäjoki & Koskimies 2009:191.)

6 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli nostaa esiin vanhempien kokemuksia tilanteista, joissa varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on herännyt jokin huoli heidän lapsestaan. Tavoitteena oli selvittää, miten vanhemmat ovat kokeneet, kun huoli on otettu ensimmäisen kerran esille ja miten huolen puheeksiottotilanteessa on toimittu. Opinnäytetyön kautta haluttiin tuoda esiin vanhempien ajatuksia ja tunteita, joita puheeksiottotilanteesta on herännyt, kuka huolen on ottanut puheeksi ja onko lapseen liittyvä huoli tullut vanhemmille yllätyksenä. Tarkoituksena oli myös saada tietoa, onko vanhempien ja henkilökunnan yhteistyö jollain lailla muuttunut huolen puheeksiottotilanteiden jälkeen.

Toisena tavoitteena oli työelämän kehittäminen. Tähän opinnäytetyöhön kerättyjen tulosten avulla varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on mahdollisuus kehittää omaa toimintaansa huolen puheeksiottotilanteissa. Vanhempien kokemukset ja ajatukset tuovat arvokasta tietoa huolen puheeksioton prosessista. Tämä auttaa varhaiskasvatuksen työntekijöitä löytämään keinoja huolen esittämiseen lasta ja perhettä kunnioittaen sekä pohtimaan omaa rooliaan huolen esittäjänä. Vanhempien kokemusten kautta työntekijöillä on mahdollisuus tarkastella omaa toimintaansa huolen heräämistilanteessa ja löytää siihen liittyviä varhaisen puuttumisen keinoja. Työntekijöiden tehtävänä on tunnistaa lapsen varhaisen tuen tarve ja siksi on merkityksellistä, että vanhempien kokemukset huomioidaan jo varhaisessa vaiheessa huolen herätessä. Tämä mahdollistaa positiivisen yhteistyön vanhempien kanssa, joka auttaa lapsen varhaisen tuen saamista.

Tutkimuskysymykset on jaoteltu seuraavasti:

Millaisia kokemuksia vanhemmilla on huolen puheeksiotosta varhaiskasvatuksessa?

Mitä tunteita ja ajatuksia huolen puheeksiottotilanne on herättänyt vanhemmissa?

Miten työntekijät voivat kehittää omaa toimintaansa vanhempien kokemusten kautta?

7 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön aiheen ideointi ja suunnittelu lähti käyntiin vuoden 2013 lopulla. Laurea Tikkurilan ja Vantaan kaupungin sivistystoimen varhaiskasvatuspalveluiden kesken oli olemassa yhteinen opinnäytetöiden aihepankki, mihin kerättiin Vantaan päiväkotien ja avointen varhaiskasvatuspalveluiden ehdotuksia opinnäytetöiden aiheista (Koskinen 2014). Aihepankissa ei kuitenkaan ollut meille sopivaa aihetta, joten lähdimme itse kartoittamaan mahdollista yhteistyökumppania.

Olimme opintojemme aikana tutustuneet Huolen puheeksioton menetelmään, joka vaikutti meistä mielenkiintoiselta. Olimme opinnäytetyön aihetta etsiessä kaikille aiheille avoimin mielin, mutta yhteistyökumppanin löydyttyä esitimme heille huolen puheeksioton teeman yhtenä kiinnostuksemme kohteena. Yhteistyökumppanin taholta nousi ehdotus nimenomaan vanhempien ajatusten ja kokemusten kartoittamisesta huolen puheeksiottotilanteissa. Vanhempien kokemusten kautta olisi mahdollista saada käsitys, miten tilanteissa oli toimittu, miten vanhemmat ovat tilanteen kokeneet, sekä miten työntekijän toimintatapoja voitaisiin näissä tilanteissa kehittää. Aihe on erityisen ajankohtainen, sillä se liittyy oleellisesti varhaiskasvatuksessa korostuvaan ennalta ehkäisevään ja varhaisen tuen näkökulmaan.

Aiheen täsmennyttyä teimme yhteistyökumppanin kanssa suunnitelman, miten opinnäytetyön edetessä toimitaan. Jo alussa sovittiin, että opinnäytetyön tekemisessä ei kuormitettaisi kasvatushenkilökuntaa, joten kaikki suunnittelu ja yhteistyö toteutettiin päiväkodin johtajan kanssa. Yhteiset keskustelut painottuivat kyselyn suunnitteluun, kun taas aineiston analysointi sekä johtopäätösten teko toteutettiin itsenäisesti. Valmiin opinnäytetyön tulokset tullaan esittelemään yhteistyöpäiväkodin henkilökunnalle syksyllä 2014.

7.1 Laadullinen ja määrällinen tutkimus

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä kuvailla todellisen elämän tilanteita eli asioita, joita ei voida mitata määrällisesti (Hirsjärvi 2012:161). Monet laadullisen tutkimuksen kohteet ovat hyvin abstrakteja ja tulkinnallisia, ihmisten väliseen vuorovaikutukseen liittyviä sekä tiettyyn aikaan tai paikkaan sidottuja ilmiöitä. Laadullisen tutkimuksen kautta on mahdollista tarkastella ihmisten käyttäytymiseen ja kokemuksiin liittyviä asioita, joita on mahdoton selittää matemaattisten kaavioiden avulla. (Puusa & Juutila 2011:31.)

Laadulliset lähestymistavat korostavat todellisuutta ja siitä ilmenevän tiedon subjektiivisuutta. Laadullisissa tutkimuksissa keskitytään yksittäisiin tapauksiin ja pyritään korostamaan tutkimukseen osallistuneiden näkökulmia ja kokemuksia. Tutkimus antaa tilaa aineistolle ja vaikka näkökulma ja teoriatausta ovat tutkijan valitsemia, voi aineiston keruun jälkeen olla tarvetta tarkentaa tutkimuskysymystä jonkin uuden aineistosta nousseen seikan vuoksi. Laadullinen tutkimus on voimakkaasti sidoksissa teoriaan ja tutkimuksen teoreettisiin käsitteisiin. Tutkimuksen aineisto kerätään pienestä, harkinnanvaraisesti valitusta kohderyhmästä, jonka oletetaan tietävän tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon. Tutkittavien määrä riippuu tutkimuksen tarkoituksesta ja laadullisessa tutkimuksessa määrän ei katsota olevan ratkaiseva asia tutkimuksen onnistumiselle. Tieteellisyyden kriteerinä on laatu, jossa merkittävää on tutkijan taito tulkita aineistoa ja tehdä siitä käsitteellisiä yleistyksiä. (Puusa & Juutila 2011:47-48,52,54.)

Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa tutkimuksen menetelmäsuuntaukseen kuuluu tutkittavan kohteen kuvaaminen ja tulkitseminen numeraalisesti tai tilastollisesti. Tutkittava ilmiö pyritään selittämään luokittelun, syy- seuraussuhteiden ja numeraalisten tulosten kautta, ja kvantitatiivisiin menetelmiin liittyy vahvasti erilaiset laskennalliset analyysimenetelmät. (Määrällinen tutkimus 2014.) Määrällisessä tutkimuksessa haastattelut perustuvat satunnaisotoksiin, kun taas laadullisessa tutkimuksessa haastateltavat valitaan yksilöllisemmin. Määrällisessä tutkimuksessa kysymykset esitetään strukturoidusti, kun taas laadullisessa käytetään lähinnä avoimia kysymyksiä. Määrällisiä ja laadullisia menetelmiä on mahdollista käyttää samassa tutkimuksessa, mutta tutkijan tulee olla perehtynyt menetelmien vaatimuksiin ja eroihin. (Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot 2014.)

7.2 Aineiston keruu kyselylomakkeella

Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelminä käytetään yleisimmin haastattelua, kyselyä, havainnointia tai valmiita dokumentteja. Kyseisiä menetelmiä voidaan käyttää myös yhdistellen, mutta oleellisimmin menetelmän valinta määrittyy tutkimusongelman mukaan. Kun tarkoituksena on saada selville, miten ihminen käyttäytyy jossain tilanteissa tai mitä hän ajattelee, on helpointa saada tieto häneltä kysymällä. Tuomi ja Sarajärvi esittelevät Eskolan (1975) määritelmät haastattelusta ja kyselystä seuraavasti: haastattelussa haastattelija esittää kysymykset suullisesti haastateltaville, kun taas kyselyssä tiedonantaja täyttää itse valmiin kyselyn joko valvotusti tai täysin itsenäisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009:72-73.)

Tämän opinnäytetyön aineisto kerättiin yhden vantaalaisen päiväkodin vanhemmilta keväällä 2014 ja aineistokeruutavaksi valittiin kyselylomake(liite 1). Kyselyitä jaettiin 85 kappaletta ja se kohdistettiin kyseisen päiväkodin kaikkiin lapsiryhmiin. Vaikka kyselyyn osallistuvien vanhempien lapset olivat päiväkodissa, saattoi heillä olla kuitenkin myös kokemusta muualla esiintulleesta huolesta ja sen puheeksiottamisesta. Siksi opinnäytetyön kyselyssä ei rajattu kysymyksiä koskemaan vain päiväkotia, vaan kokemuksia haluttiin kartoittaa myös muista varhaiskasvatuspalveluista. Kohderyhmän valintaan vaikutti vahvasti opinnäytetyön tekijöiden oma kiinnostus varhaiskasvatukseen ja päiväkotiympäristöön, sekä kyseisen päiväkodin johtajan kiinnostus huolen puheeksioton aiheeseen.

Kyselyiden yhteydessä puhutaan usein standardoiduista kyselyistä, joilla viitataan siihen, että kyselyssä vastaajilta haluttu tieto kysytään kaikilta samalla tavalla. Tutkimuksen aihe vaikuttaa merkittävästi vastaajien innostukseen, mutta myös tarkkaan mietityllä lomakkeella, sekä sen kysymyksillä on suuri merkitys tutkimuksen onnistumisen kannalta. (Hirsjärvi 2012:193, 198-201.) Opinnäytetyön aineiston keruun suunnittelu, sekä kyselylomakkeen valmistelu tapahtui yhteistyössä työelämän yhteistyökumppanina toimineen päiväkodinjohtajan kanssa. Yhteisten keskustelujen kautta hahmottui, millaista tietoa kyselyllä haluttiin kerätä. Lisäksi kysymysten suunnittelussa hyödynnettiin myös aiemmin erilaisista aiheista toteutettuja kyselyjä. Aiheen henkilökohtaisuuden ja arkaluontoisuuden vuoksi päätettiin, että opinnäytetyön tekijät eivät kohtaa kyselyyn osallistuvia vanhempia henkilökohtaisesti, vaan kysely toimitettiin heille yhteistyöpäiväkodin henkilökunnan välityksellä. Vastajat postittivat valmiit vastaukset suoraan opinnäytetyön tekijöille, joten valmiit kyselyt eivät kulkeneet enää kyseisen päiväkodin kautta.

Lomakekysely liitetään yleisimmin kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi, mutta sillä on mahdollista kerätä myös laadullista aineistoa (Tuomi & Sarajärvi 2009:74-75).

Yleisimmin kysymykset voidaan jakaa kolmeen kysymystyyppiin, jotka ovat avoimet kysymykset, monivalintakysymykset sekä erilaisiin asteikkoihin perustuvat kysymykset. Avoimien kysymysten hyvä puoli on se, että niissä vastaajan on mahdollista kertoa todellinen mielipiteensä, kun taas monivalintatyypissä kysymyksissä vastaukset valitaan valmiista vaihtoehdoista. Avoimien kysymysten analysointi taas on monivalintakysymyksiä työläämpää ja aineiston moninaisuuden vuoksi sisältöä voi olla hankalaa tulkita. (Hirsjärvi 2012:193, 198-201.)

Kyselylomake sisälsi sekä avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä että yhden asteikkoihin perustuvan kysymyksen, joten opinnäytetyössä yhdistettiin sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Kyselyn kysymykset jaoteltiin seuraavasti: taustamuuttujat, huolen aihe, huolen puheeksioton tilanne, kokemukset huolen puheeksioton jälkeen sekä muut esille nousseet asiat. Kunkin teeman alle laadittiin erikseen aiheisiin liittyvät kysymykset. Kyselyyn laadittiin kattava määrä avoimia kysymyksiä, sillä ensisijainen tarkoitus oli nostaa esiin vanhempien henkilökohtaisia kokemuksia huolen puheeksioton tilanteista sekä antaa heille mahdollisuus kertoa tunteistaan ja ajatuksistaan. Nämä avoimet kysymykset mahdollistivat tilanteen kuvailemisen omin sanoin. Monivalintakysymyksillä ja asteikkokysymyksellä pyrittiin helpottamaan vastaamista ja näissä kysymyksissä vastaajilla oli mahdollisuus valita itselleen sopivin vaihtoehto/tai vaihtoehdot.

Onnistuneen kyselylomakkeen laatimiseen kannattaa panostaa. Hirsjärvi (2012:202-203) mainitsee Robsonin (1994), Borgin, Gallin (1989) ja Foddyn (1995) teoksista kootut keskeiset asiat, jotka on hyvä huomioida kyselylomaketta suunniteltaessa. Kysymysten selkeys ja ymmärrettävyys, lyhyet ja spesifit kysymykset, kysymykset joissa kysytään vain yhtä asiaa kerralla, kysymysten määrä ja järjestys sekä oikeanalaiset sanavalinnat ovat avainasemassa kyselyä laadittaessa. Kyselyn kokeilu ennen varsinaista jakamista ja selkeä saatekirje vastaajille ovat myös hyviä keinoja taata varmemmin vastauksia. (Hirsjärvi 2012:202-204.) Lopullisesta kyselylomakkeesta muodostui hyvin kattava, mutta melko pitkä. Kysymykset olivat kuitenkin yksinkertaisia ja niihin vastaaminen ei vienyt kohtuuttomasti aikaa. Viimeisin kyselylomakeversio sekä saatekirje luetutettiin kahdella ulkopuolisella henkilöllä, koska haluttiin varmistaa, että kysymykset oli muotoiltu ymmärrettävästi ja että saatekirje oli tarpeeksi informatiivinen. Näin pyrittiin myös takaamaan, että aiheeseen perehtymätön henkilö ymmärtäisi, mitä kyselyllä haluttiin selvittää. Varsinaista kyselylomakkeen testaamista ei sen jälkeen koettu enää tarpeelliseksi.

Ennen kyselylomakkeen jakamista perheitä tiedotettiin tulevasta kyselystä päiväkodin kotikirjeiden yhteydessä. Kyselyt toimitettiin päiväkodin johtajalle, joka huolehti niiden jakamisesta ryhmiin ja sitä kautta perheille. Kyselyiden mukana jaettiin saatekirje(liite2), sekä vastauskuoret. Saatekirjeen alussa vastaajille määriteltiin, mitä kyselyssä tarkoitettiin huolen puheeksiotolla. Saatekirjeissä kerrottiin lisäksi kyselyn tarkoituksesta, miten tuloksia tullaan

hyödyntämään ja miten kyselyt palautetaan. Vastaaajilla oli myös mahdollisuus ottaa yhteyttä opinnäytetyön tekijöihin, jos heillä olisi herännyt aiheesta jotain kysyttävää. Vastausaikaa varattiin hieman yli kaksi viikkoa. Viikko kyselyiden jakamisen jälkeen palautuneita vastauksia oli tullut vain kymmenen. Vähäisen vastausmäärän vuoksi perheitä päätettiin muistuttaa kyselyyn osallistumisesta. Kyseinen muistutuskirje laitettiin päiväkodin oviin, josta sen toivottiin tavoittavan vastaajat parhaiten. Vastausajan umpeuduttua vastauksia oli tullut 23.

7.3 Aineiston analyysi

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esiin vanhempien/hoitajien kokemuksia huolen puheeksiottotilanteista, joten tarkoituksena oli saada kerätyksi ensisijaisesti laadullista aineistoa. Kyselylomaketta suunniteltaessa huomattiin kuitenkin, että vastaajien kannalta olisi yksinkertaisinta, jos osa kysymyksistä olisi laadittu monivalintakysymysten ja asteikkokysymysten muotoon. Lopullinen kyselylomake koostui avoimista kysymyksistä, monivalintakysymyksistä sekä yhdestä asteikkoihin perustuvasta kysymyksestä ja tästä syystä analysoinnissa käytettiin sekä määrällistä että laadullista analyysimenetelmää. Aineistoa analysoidessa tarkoituksena ei kuitenkaan ollut saada varsinaista numeraalista tietoa ja siksi tuloksissa ei korostu niinkään numeraaliset arvot, vaan se, mitä kyseisestä ilmiöstä ylipäättänsä nousi esille.

Opinnäytetyön aineiston käsittely aloitettiin läpikäymällä kaikki palautuneet kyselylomakkeet. Kyselylomakkeita jaettiin yhteensä 85 kappaletta ja palautuneita lomakkeita oli 23. Näistä vastauksista kuitenkin vain 13 vastanneella oli kokemus huolen puheeksiottamisesta. Tutkimuskysymysten kannalta vain näiden, 13 vastauksen, tulokset olivat oleellisia, jonka vuoksi aineisto rajattiin näihin vastauslomakkeisiin. Kaikki vastauslomakkeet numeroitiin ja niissä olevat monivalintakysymykset sekä asteikkokysymys syötettiin tilastollisen aineiston käsittelyyn tarkoitettavaan SPSS-ohjelmaan. Aineiston syöttämisen jälkeen tulokset muutettiin ohjelman avulla kuvioksi, joita esitellään tämän opinnäytetyön tuloksissa. SPSS-ohjelmalla tehtiin aluksi erilliset tilastolliset analyysit kaikista 23 vastauslomakkeesta, sekä erikseen niistä 13 lomakkeesta, joissa huoli oli otettu puheeksi. Näin pystyttiin vertaamaan kaikkia vastauksia, sekä erikseen niitä, joista saatiin tutkimuskysymysten kannalta oleelliset vastaukset. Analyysin edetessä päätettiin kuitenkin huomioida tuloksissa vain ne vastaukset, joissa huoli oli otettu puheeksi.

Kerätyn aineiston analysoinnissa lähdettiin liikkeelle niistä kysymyksistä, joissa vastaus oli tulkittavissa määrällisessä muodossa. Tämän jälkeen aloitettiin avointen kysymysten analysointi sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysia pidetään paitsi yksittäisenä metodina myös väljänä teoreettisena kehyksenä, jonka avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Useimpien eri nimillä kulkevien laadullisten tutkimusten analyysimenetelmien voidaan ajatella perustuvan joillain tavalla sisällönanalyysiin, jos sitä ajatellaan väljänä teoreettisena viiteke-

hyksenä. Laadullisen tutkimuksen analyysissa edetään kuitenkin tyypillisesti samankaltaisen rungon mukaisesti. Ensin rajataan aineisto kyseessä olevaan tutkimukseen tarkoituksenmukaisesti niin, että aineistosta löytyy materiaalia tutkimuksessa esitettyihin tutkimusongelmiin. Seuraavaksi käydään aineistoa läpi, erotellaan ja merkitään ne asiat, jotka ovat kiinnostuksen kohteena ja ovat merkityksellisiä tutkimusongelman kannalta. Kolmannessa vaiheessa aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyyjitellään. Lopuksi kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2011:91-93.)

Pelkistykset	Alaluokka (kysymykset)	Yläluokka	Teema
Vasu- keskustelu (3) Tuonti/ hakutilanne (6) Ei muista (2) Soitto vanhemmalle (1)	Millaisessa tilanteessa huoli otettiin puheeksi?	Tilanne, missä huoli otettiin puheeksi	Huolen puheeksiototilanne
Huoli myös vanhemmalta (3) Ei huolta asiasta (1) Oma huoli heräsi (1) Tyytyväisyys (3) Järkytys (1) Mielipaha (3) Yllättynyt (1) Avuttomuus (1) Ahdistus (3)	Miltä tuntui, kun huoli otettiin puheeksi?	Vanhemman kokemus tilanteesta	
Vanhemmuutta kunnioitettiin (10) Vanhemmuutta ei kunnioitettu (1)	Tuntuiko, että asia esitettiin vanhemmuutta kunnioittaen?		
Keskustelu (4) Omien näkemysten esiletuonti (3) Ei osannut sanoa mitään (2) Tunteiden peittely (1)	Miten toitte esiin omia tunteita ja ajatuksia esitetyistä huolesta?	Vanhemman oma toiminta tilanteessa	
Ammattitaitoon luotettiin (8) Ammattitaitoa epäiltiin (3)	Mitä mieltä olitte henkilökunnan ammattitaidosta?	Henkilökunnan ammattitaito	

Taulukko 2: Esimerkki sisällönanalyysista.

Aineiston rajauksen jälkeen aineistoa käytiin tarkasti läpi kysymys kerrallaan ja koottiin kaikki avoimien kysymysten vastaukset yhteen tiedostoon alkuperäisilmausten mukaisesti. Tämän jälkeen tekstistä poimittiin oleelliset vastaukset ja muodostettiin niistä pelkistettyjä ilmauksia. Koska kysymyslomakkeen kysymykset oli suunniteltu tiettyjen teemojen alle, oli luontevaa säilyttää nämä teemat ja jäsentää aineistoa teemoittelun keinoin. Kysymykset toimivat alaluokkina, joita edelleen yhdistelemällä muodostettiin yläluokkia teemojen sisällä. Teemoittelussa on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. Samanlaisuuksien lukumäärillä voi olla tai sitten ei ole merkitystä teemoittelussa. (Tuomi & Sarajärvi 2011:93.)

Laadullisen aineiston tueksi voidaan tehdä niin sanottua kvantifiointia eli laskea esimerkiksi samankaltaisten ilmausten toistumista aineistossa. Toistuvien ilmausten tai ajatusten laskeminen voi estää analyysin jäämistä vain olettamuksiksi, jonka takia laskeminen on hyödyllistä, vaikkei varsinaisia frekvenssejä raportissa esittäisikään. Tarkkoja ohjeita tai kaavaa ei laskelmien tekemiseen ole olemassa, vaan se on tutkijan oman analyysin varassa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Vaikka tarkoituksena ei varsinaisesti ollut hakea avoimien kysymysten vastauksiin numeraalista tulkintaa, laskettiin pelkistysvaiheessa kuinka monta kertaa mikäkin vastaus toistuu, koska se tuotti lisää tietoa ja perusteita tuloksista tehtyihin johtopäätöksiin. Esimerkiksi kysyttäessä tuntuiko huoltajista, että huoli esitettiin heidän vanhemmuuttaan kunnioittaen, vain yksi vastasi, ettei kokenut vanhemmuutta kunnioitettavan huolen puheeksiottilanteessa.

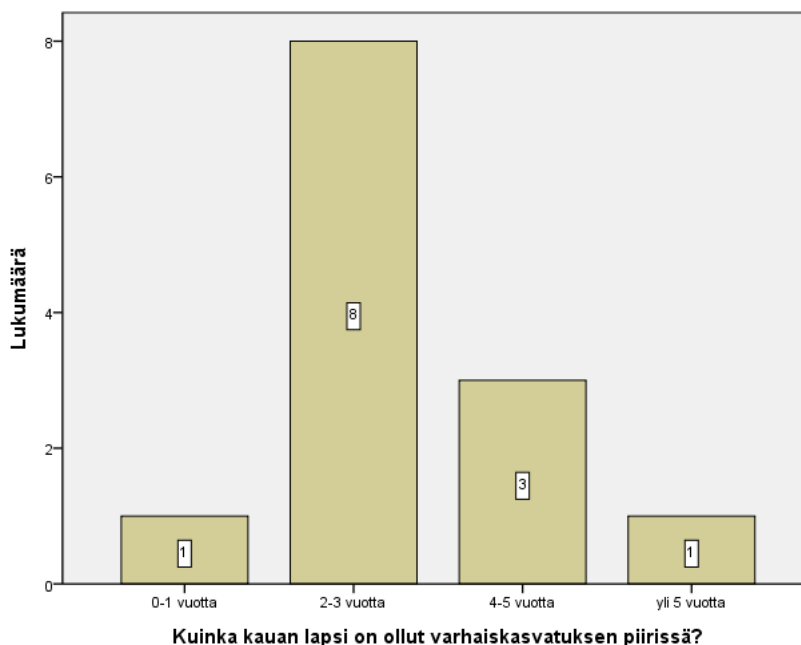
8 Tulokset

Yhteistyöpäiväkodin perheille kyselyjä jaettiin 85 kappaletta, joista vastattuina palautui 23 eli kyselyn vastausprosentti oli noin 27%. Vastanneista 13:lla oli kokemus huolen puheeksiotosta ja siihen liittyvästä tilanteesta, joten tuloksissa keskityttiin tarkastelemaan vain näitä vastauksia. Tuloksia esitellään kyselylomakkeen mukaisessa järjestyksessä. Kyselylomake oli jaettu taustamuuttujiin, huolen aiheisiin, huolen puheeksioton tilanteeseen, kokemuksiin huolen puheeksioton jälkeen sekä muihin esille nousseisiin asioihin.

8.1 Taustamuuttajat

Kyselyn alussa tiedusteltiin vastaajien taustatietoja kolmella kysymyksellä. Taustatiedoilla pyrittiin selvittämään, taustojen vaikutusta vanhemman kokemuksiin ja tuntemuksiin huolen puheeksioton tilanteessa ja prosessin aikana. Kysymykset koskivat vastaajan huoltajuussuhdetta, lapsen ikää ja asiakkuusvuosien lukumäärää varhaiskasvatuspalveluissa. Vastausprosentti jäi melko alhaiseksi ja vastauksista rajattiin tarkastelun kohteiksi vain ne vastaajat joilla oli kokemus huolen puheeksiotosta. Tarkasteltavien vastausten vähäisen määrän vuoksi

kaikkia taustamuuttujia ei pystytty hyödyntämään ja niiden esittelemisen opinnäytetyössä olisi lisännyt vastaajien tunnistettavuutta, joten taustamuuttujista hyödynnettiin vain tieto asiakkuusvuosien määrästä (kuvio 1).

Kuvio 1: Asiakkuusvuosien määrää varhaiskasvatuspalvelujen piirissä.

Vain yksi vastaajista kertoi lapsensa olleen varhaiskasvatuspalvelujen asiakkaana vuoden tai sitä lyhyemmän ajan. Vastaajista kahdeksan eli suurin osa oli ollut varhaiskasvatuksen piirissä 2-3 vuotta. Kolme vastaajista kertoi olleensa asiakkaana 4-5 vuotta ja yksi yli 5 vuotta.

8.2 Huolen puheeksiotto ja huolen aiheet

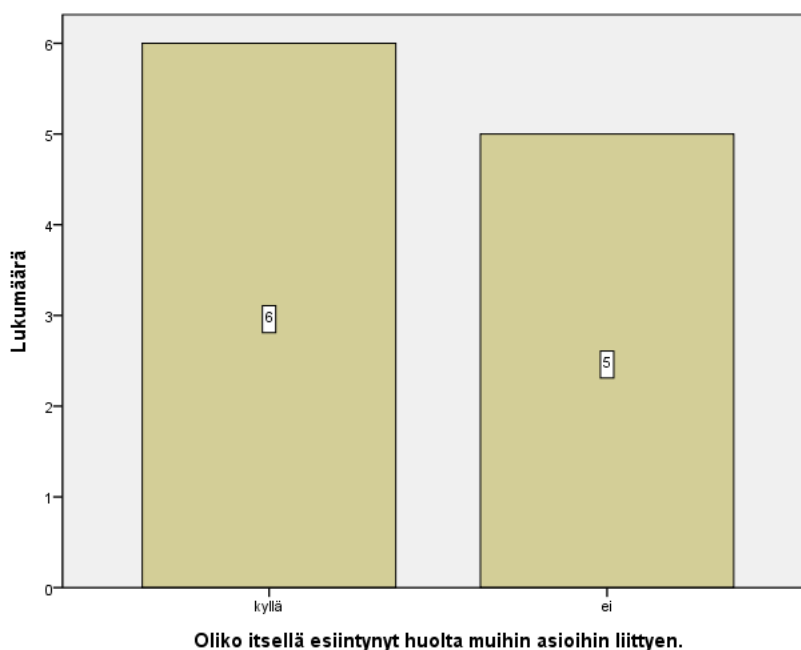
Kyselylomakkeessa kysymyksissä 4-7 keskityttiin siihen, onko vastaajan kanssa otettu huolta puheeksi ja millaisesta huolesta on ollut kysymys. Vastaajilta tiedusteltiin myös olivatko he itse olleet samasta aiheesta huolissaan tai oliko heillä ollut huolta johonkin muuhun asiaan liittyen. Vastaajien kertoman mukaan henkilökunnan esittämä huoli oli liittynyt perhetilanteeseen, lapsen fyysiseen kehitykseen, puheen kehitykseen, sosiaalisiin taitoihin, ylivilkkauteen ja/tai impulsiivisuuteen.

Vastaajien omat näkemykset henkilökunnan esittämään huoleen vaihtelivat, kuitenkin kuusi eli noin puolet vastaajista kertoi olleensa huolen aiheesta samaa mieltä henkilökunnan kanssa. Vastaajista kolme kertoi olleensa eri mieltä asiasta. Lisäksi vastauksissa tuotiin esiin vanhemman yllättyneisyys ja järkytys tilanteessa.

”Emme olleet huomanneet ongelmia kotona, joten olimme järkyttyneitä.”

”Huoli oli paljon pienempi perheellä kuin henkilökunnalla.”

Vanhemmilta tiedusteltiin oliko heillä itsellään ollut lapsen liittyviä muita huolia ja jos oli, niin millaisia (kuvio 2). Kuudella vastaajista oli ollut jonkinlaista muuta, kuin puheeksiottotilanteessa esille tullutta, huolta lapsen liittyen. He kertoivat huoliensa liittyneen lapsen sosiaalisiin taitoihin/suhteisiin, puheen kehitykseen, tunne-elämän kehitykseen tai lapsen erilaiseen käytökseen kotona verrattuna päiväkotiin. Viisi vastaajista totesi, ettei heillä ollut lapsen liittyviä muita huolia ja kaksi vastaajista oli jättänyt vastaamatta kysymykseen.

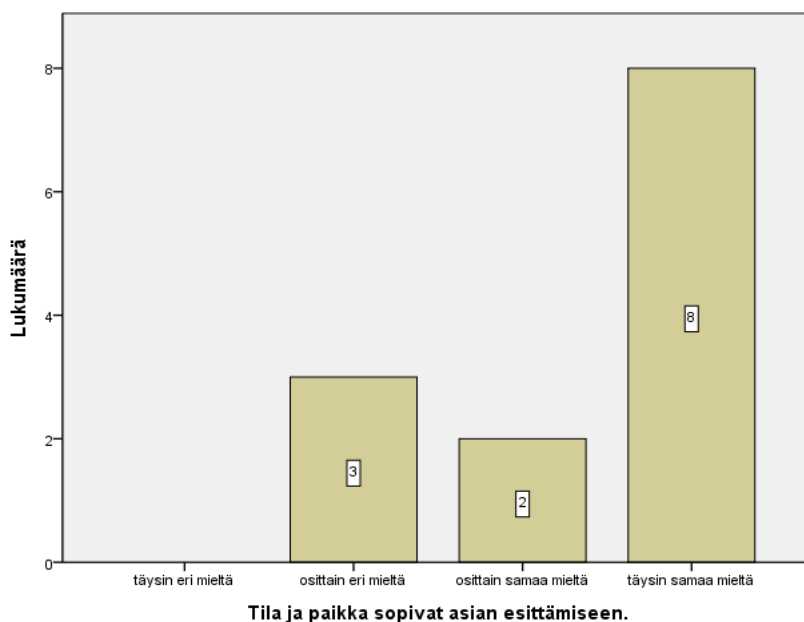
Kuvio 2: Oliko itsellä esiintynyt huolta jostain muusta asiasta.

8.3 Huolen puheeksiottotilanne

Kyselyn kysymykset 8-14 käsittelivät varsinaista huolen puheeksiottotilannetta. Kysymyksillä haluttiin selvittää, missä tilanteessa huoli oli vanhemmalle kerrottu, miten vanhemmat olivat tilanteen kokeneet, sekä mitä tunteita ja ajatuksia tilanne oli vanhemmissa herättänyt. Kysymyksillä oli tarkoitus saada käsitys myös siitä, miten vanhemmat olivat itse tilanteessa toimineet ja miten heitä oli tilanteessa huomioitu. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää miten henkilökunta oli toiminut ja millainen käsitys vastaajilla oli henkilökunnan ammattitaidosta huolen puheeksiottotilanteissa.

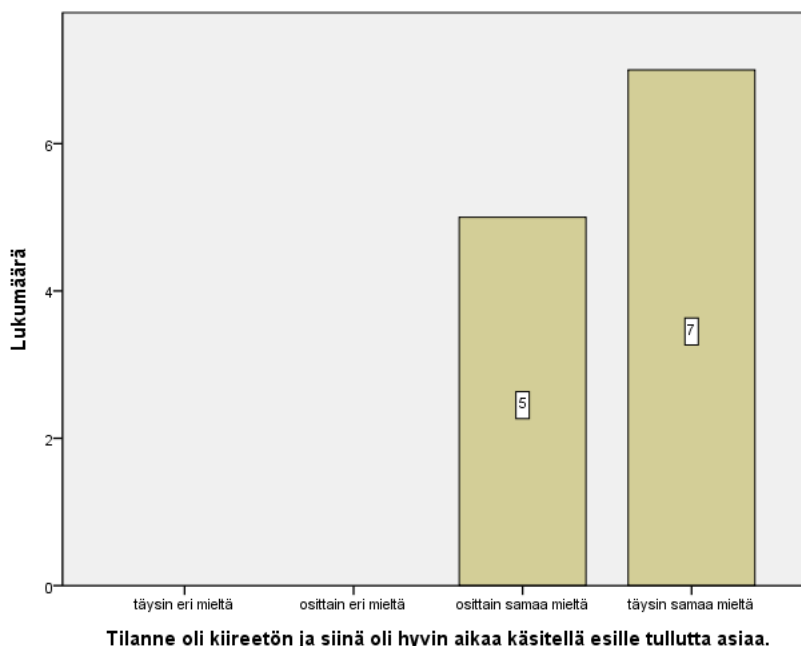
Puolet vastaajista ilmoitti, että huoli oli otettu puheeksi joko lasta viedessä tai haettaessa päivähoitosta. Seuraavaksi yleisin vastaus oli Vasu- keskustelu. Muutama vastaaja ei muistanut varsinaista tilannetta ja yksi vastaajista ilmoitti, että huolesta oli kerrottu soittamalla vanhemmalle. Vastaajia pyydettiin arvioimaan tilannetta myös täysin eri mieltä - täysin sa-

maa mieltä asteikon avulla. Asteikosta pyydettiin valitsemaan eniten kuvaava vaihtoehto. Suurin osa vastaajista oli täysin samaa mieltä väittämän ”tila ja paikka sopivat asian esittämiseen” kanssa (kuvio 3). Osa oli kuitenkin väittämän kanssa vain osittain samaa mieltä ja muutama osittain eri mieltä.

Kuvio 3: Tila ja paikka sopivat asian esittämiseen.

Väittämällä haluttiin myös selvittää kokivatko vanhemmat tilanteen kiireettömänä ja oliko heistä tilanteessa hyvin aikaa käsitellä esille tullutta asiaa (kuvio 4). Pieni enemmistö oli tämän väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja toinen osa vastaajista osittain samaa mieltä. Tämän väittämän kohdalla yksi vastaus jouduttiin hylkäämään, koska vastaaja oli valinnut useamman, kuin yhden vaihtoehdon.

Kuvio 4: Tilanne oli kiireetön ja siinä oli hyvin aikaa käsitellä esille tullutta asiaa.

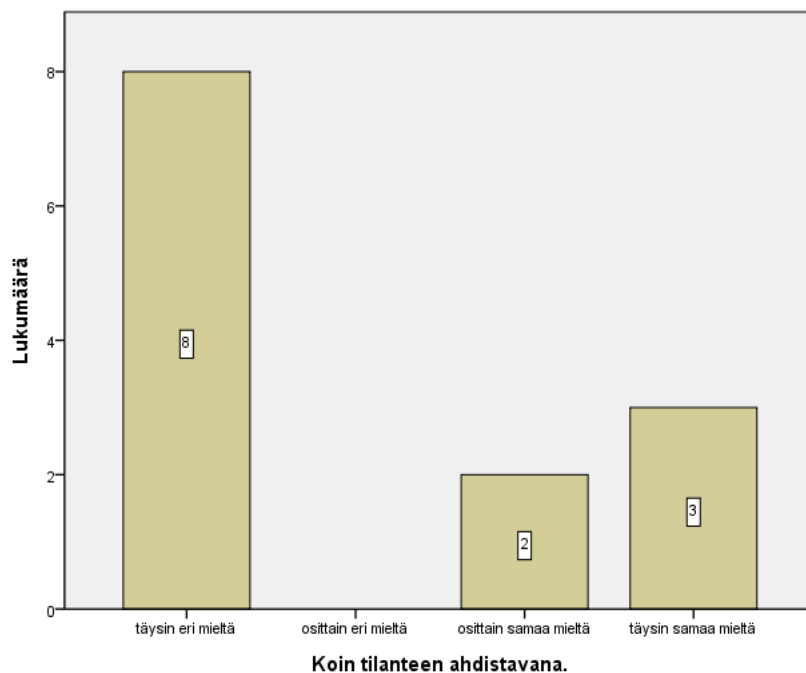
Vanhempien tuntemukset tilanteesta, jossa huoli esitettiin, vaihtelivat monien tunnetilojen välillä. Osa vanhemmista oli jo itsekin ollut asiasta huolissaan ja osa mainitsi olleensa tyytyväinen, että asia oli otettu esille. Osalle tilanne oli tuottanut myös jonkinlaista mielipahaa tai ahdistusta. Joku vanhempi kertoi että ei ollut itse huolissaan asiasta ja joku taas ilmoitti oman huolensa heränneen puheeksioton myötä. Yksittäisinä kokemuksina nousivat asian tulo yllätyksenä, järkytys ja avuttomuuden tunne. Vaikka osa vastaajista oli tuntenut tilanteessa joitain negatiivisia tuntemuksia, lähes kaikki vastaajat kokivat, että asia oli tuotu esille vanhemmuutta kunnioittaen. Vain yksi vastaaja oli asiasta eri mieltä ja muutama oli jättänyt täysin vastaamatta kysymykseen.

”Järkyttävältä, koska lapsi tuntui olevan aivan erilainen päiväkodissa kuin kotona.”

”Olen tyytyväinen että lapseni kehitystä seurataan. Tästä syystä puheeksiottaminen oli vain positiivinen asia.”

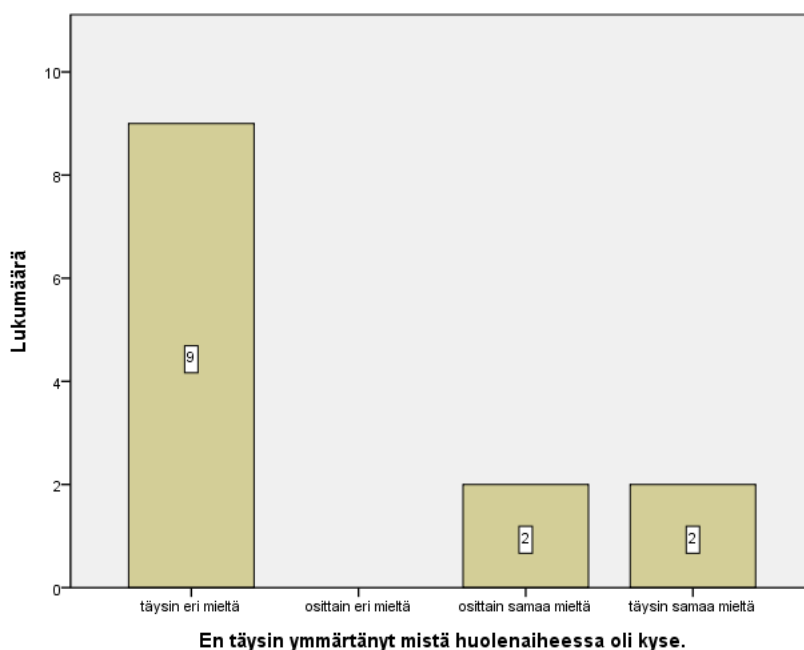
”Olin jo itsekin miettinyt asiaa.”

Vanhemman kokemusta tilanteesta haluttiin selvittää myös asteikkokysymyksillä. Väittämään ”koin tilanteen ahdistavana” suurin osan vastaajista valitsi vaihtoehdon täysin eri mieltä, mutta myös täysin samaa mieltä ja osittain samaa mieltä vastauksia oli muutamia (kuvio 5).

Kuvio 5: Koin tilanteen ahdistavana.

Samoin väittämä ”en täysin ymmärtänyt mistä huolenaiheessa oli kyse” sai muutamia täysin samaa mieltä ja täysin eri mieltä vastauksia. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin ollut asian kanssa täysin eri mieltä (kuvio 6).

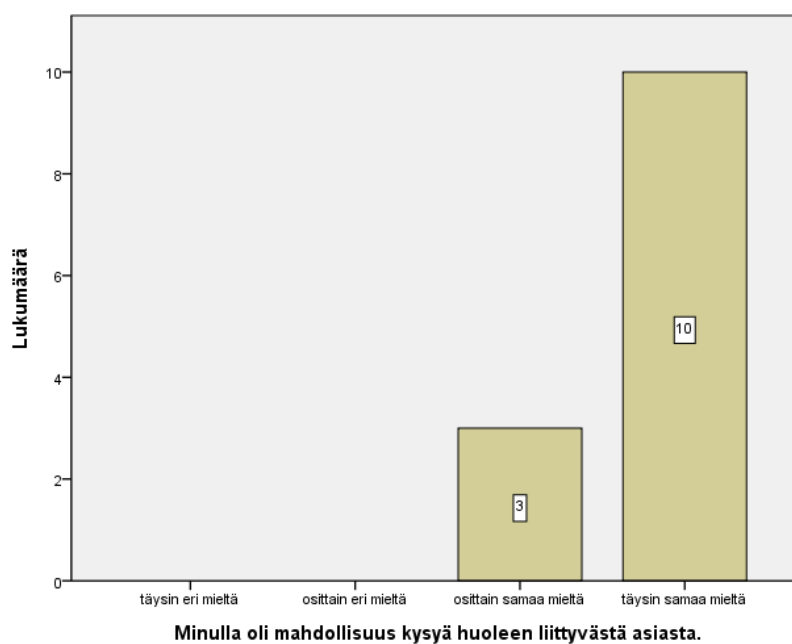
Kuvio 6: En täysin ymmärtänyt mistä huolenaiheessa oli kyse.

Kyselyssä haluttiin selvittää, miten vanhemmat olivat itse toimineet huolen puheeksiottotilanteessa ja miten vanhempaa oli tilanteessa kuultu. Kysymyksillä haluttiin selvittää olivatko vanhemmat pystyneet tuomaan tilanteessa esiin omia tunteitaan ja ajatuksiaan esitetystä huolesta. Suurin osa kertoi keskustelleensa tilanteessa avoimesti ja tuoden näin omia näkemyksiään esille. Muutama vastasi, että ei ollut osannut sanoa tilanteessa juuri mitään ja yhdessä vastauksessa esille nousi aitojen tunteiden peittäminen.

”Avoimesti keskustellen.”

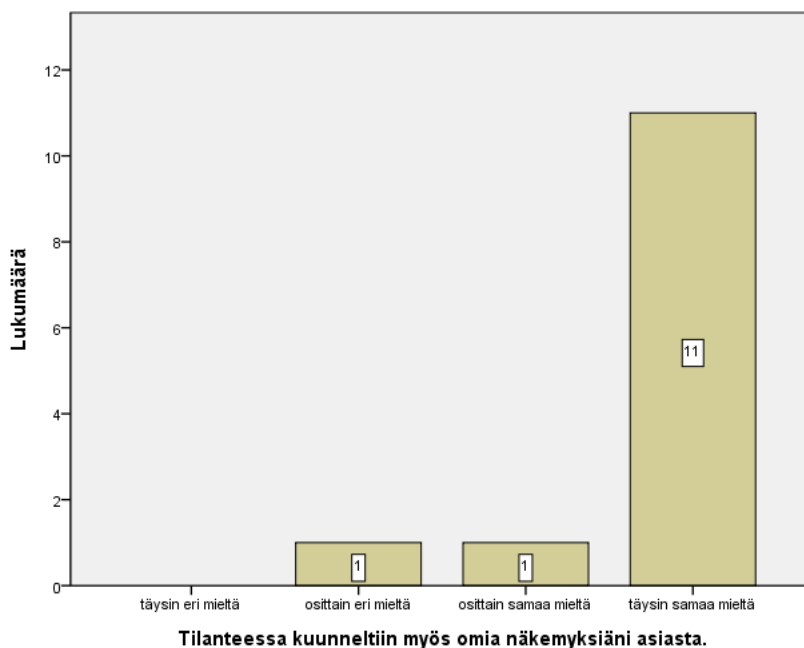
”Olin niin järkyttynyt, etten oikein osannut sanoa mitään.”

Kysyttäessä vanhemman mahdollisuutta esittää kysymyksiä huolenaiheesta, kaikki vastaajista olivat ainakin osittain samaa mieltä siitä, että heillä oli tilanteessa mahdollisuus kysyä huoleen liittyvästä asiasta (kuvio 7).

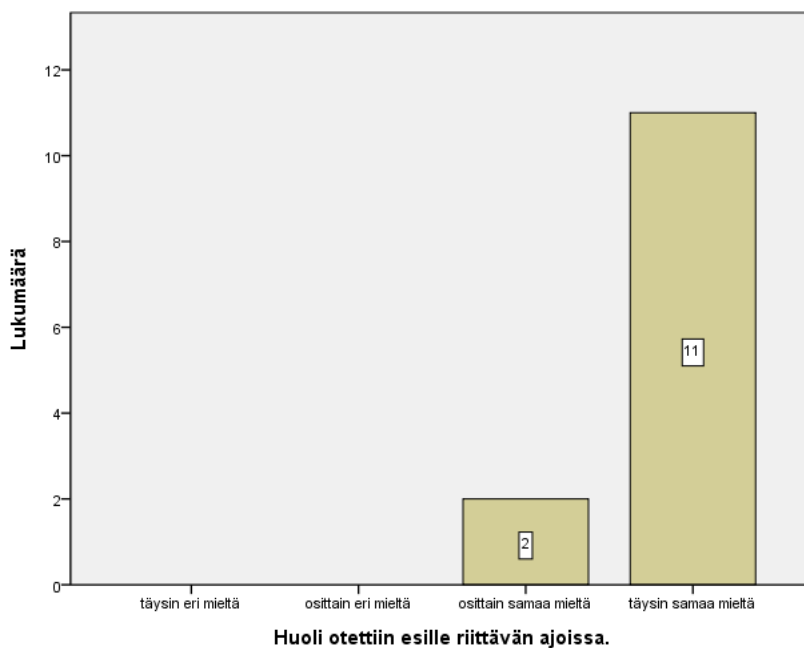
Kuvio 7: Minulla oli mahdollisuus kysyä huoleen liittyvästä asiasta.

Valtaosa vastaajista oli lisäksi kokenut, että tilanteessa kuunneltiin myös heidän näkemyksiään asiasta (kuvio 8).

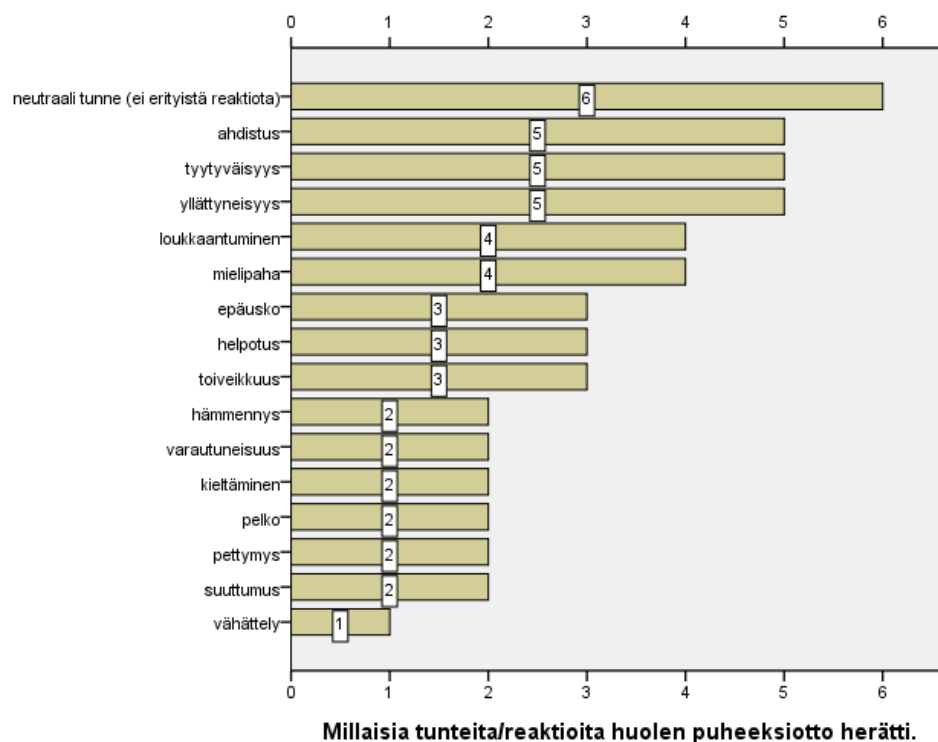
Kuvio 8: Tilanteessa kuunneltiin myös omia näkemyksiäni asiasta.

Kuviossa 9 näkyy vastaajien kokemus siitä, oliko kyseinen huoli otettu heidän mielestään esille riittävän ajoissa. Selvä enemmistö oli tämän väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja muutama osittain samaa mieltä. Kukaan ei ollut valinnut väittämiä osittain eri mieltä tai täysin eri mieltä.

Kuvio 9: Huoli otettiin esille riittävän ajoissa.

Vanhempien tunteita ja reaktioita kysyttiin monivalintakysymyksellä, mihin oli laadittu erilaisia tunnekuvauksia. Vastajia pyydettiin valitsemaan itselleen sopivimmat vaihtoehdot ja heillä oli mahdollisuus valita yksi tai useampi tunnetila, joita huolen puheeksiottotilanne heissä oli herättänyt (kuvio 10).

Kuvio 10: Millaisia tunteita/reaktioita huolen puheeksiotto teissä herätti.

Kuviosta tulee selvästi esille, että huolen puheeksiottotilanteet ovat herättäneet vanhemmissa hyvin monenlaisia tunteita. Jokaiseen tunnekuvaukseen oli tullut vastauksia ja lähes kaikki vastaajat olivat valinneet enemmän kuin yhden tunnetilan. Eniten valintoja oli kohdassa neutraali tunne ja seuraavaksi eniten tunnetta kuvasivat sanat ahdistus, tyytyväisyys ja yllättyneisyys.

Vastajia pyydettiin kertomaan, mitä mieltä he olivat henkilökunnan ammattitaidosta lapsensa tuen tarpeen arvioinnissa. Selvä enemmistö luotti henkilökunnan ammattitaitoon, mutta muutama kuitenkin mainitsi epäilleensä ammattitaitoa kyseisessä tilanteessa.

”He osasivat nähdä lapsen tilanteen jo aikaisin ja olivat ammattitaitoisia.”

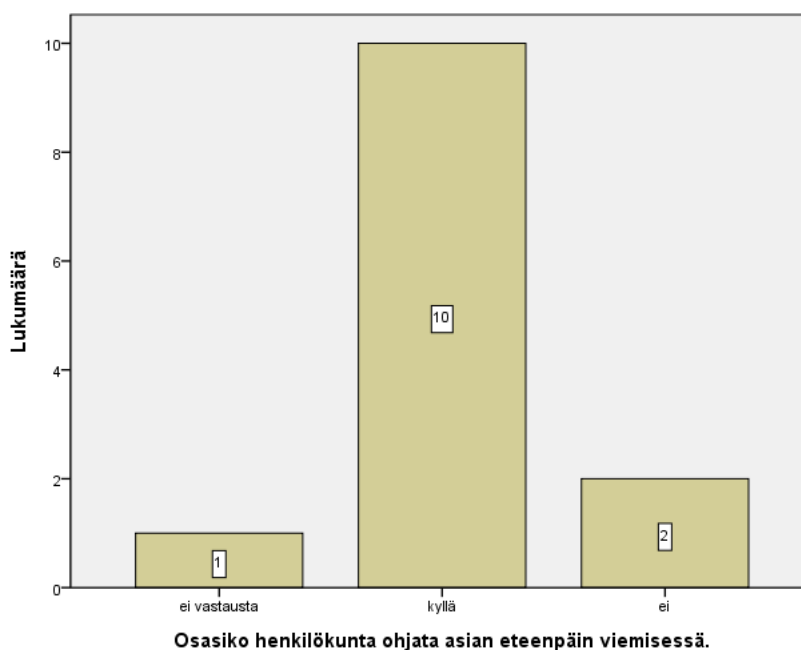
”Luotan ammattitaitoon 100 prosenttisesti.”

”Kelto oli se jonka ammattitaitoon luotimme, muun henkilökunnan taitoja silloin hieman epäilimme.”

”Henkilökunta hoiti tilanteen ammattitaitoisesti.”

8.4 Kokemukset huolen puheeksioton jälkeen

Kyselyn kysymykset 15-19 liittyivät huolen puheeksiottotilanteen jälkeisiin kokemuksiin. Suurin osa vastaajista arvioi että henkilökunta oli osannut ohjata heitä huoleen liittyvän asian eteenpäin viemisessä. Muutama vastaaja kuitenkin koki, että he eivät olleet saaneet tarvittavaa ohjausta ja yksi oli jättänyt vastaamatta kokonaan. (kuvio 11).

Kuvio 11: Osasiko henkilökunta ohjata asian eteenpäin viemisessä.

Useimmiten henkilökunta oli ohjannut vanhempia hakeutumaan muiden auttavien tahojen piiriin, kuten esimerkiksi neuvolaan tai tarvittaviin jatkotutkimuksiin. Henkilökunta oli myös järjestänyt lapselle tukitoimia omaan päiväkotiin ja asiaa oli työstetty jollain tavoin lapsen omassa ryhmässä. Muutamassa tapauksessa huolen puheeksiotto ei ollut vaatinut jatkotoimia.

”Henkilökunta kertoi mihin voi ottaa yhteyttä.”

”Elto tuli ryhmään katsomaan lapsen toimintaa.”

”Lapsi ohjattiin päiväkodin ja neuvolan yhteistyöllä jatkotutkimuksiin.”

Enemmistö vastaajista kertoi, että yhteistyö heidän ja henkilökunnan välillä oli toiminut hyvin huolen puheeksiottotilanteen jälkeen ja yksi vastaaja koki yhteistyön jopa parantuneen. Yhdessä tapauksessa sovitut asiat eivät olleet toteutuneet puheista huolimatta ja muutama koki yhteistyön toimineen huonosti. Pyydettyä arvioimaan yhteistyötä muutama vastaajista mainitsi seikkoja, joista voitiin selvästi päätellä yhteistyön kärsineen huolen puheeksioton myötä.

”Yhteistyötä ei ollut puheista huolimatta.”

”Luottamus joihinkin henkilöihin on kärsinyt.”

”Huonosti. Yritin vältellä kyseistä - ohjaajaa.”

Puheeksioton jälkeisiä tuntemuksia kysyttäessä haluttiin myös selvittää kokivatko vastaajat, että suhtautuminen heihin tai lapseen olisi muuttunut jollain tavoin huolen esittämisen jälkeen. Enemmistö koki, että suhtautumisessa ei ollut tapahtunut muutosta ja osan mielestä suhtautuminen oli muuttunut jollain tavoin paremmaksi. Osa vastaajista koki muutosta näkyvän lähinnä siinä, että lapsi oli saanut enemmän huomiota osakseen huolen puheeksioton jälkeen.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, olisiko huolen puheeksiottotilanteessa voitu toimia heidän mielestään jollain muulla tavoin. Moni oli jättänyt täysin vastaamatta kysymykseen, mutta muutamia asioita kuitenkin mainittiin. Osa ilmoitti olleensa täysin tyytyväisiä siihen, miten tilanne hoidettiin. Henkilökunnan toivottiin myös tuovan rohkeammin esiin vaikeita asioita ja yhdessä vastauksessa mainittiin, että henkilökunnan tapa esittää asia oli ollut loukkaava. Yhdessä vastauksessa mainittiin lisäksi, että kaikkea negatiivista palautetta ei tulisi kertoa yhdellä kertaa.

”Mielestäni päiväkotiki on hoitanut tämän asian aina hienosti, ei valittamista.”

”Kaikkia negatiivisia asioita ei olisi pitänyt kasata yhteen keskusteluun.”

”Tuli vähän tunne, että henkilökunta pelkäsi ottaa tai oli vaivautunut ottamaan asian puheeksi.”

8.5 Muut asiat

Kyselylomakkeen lopussa vanhemmilla oli mahdollisuus kirjoittaa vapaasti omia ajatuksiaan aiheeseen liittyen. Tähän luokkaan lisättiin myös kyselyn muissa avoimissa vastauksissa esiin nousseita ajatuksia, jotka eivät vastanneet juuri kyseessä olevaan kysymykseen, mutta olivat silti tärkeitä asioita työn kehittämisen kannalta. Vastauksissa kerrottiin lapsen asioiden menneen positiivisella tavalla eteenpäin. Lapsi oli saanut tarvittavia tukitoimia ja niistä oli ollut hyötyä. Vastauksissa nousi myös esiin, että nykyisessä hoitopaikassa henkilökunta oli kiinnostunut lapsen lisäksi myös vanhemman jaksamisesta, mikä koettiin positiivisena asiana.

Henkilökunnalle toivottiin lisää rohkeutta esittää asioita ja todettiin, että huoli olisi tärkeää kertoa vanhemmille heti. Yksi vastaajista toi esille, että huolista voi olla hankalaa puhua, jos oman ryhmän aikuiset ovat paljon poissa. Useammasta vastauksesta nousi esiin, että usein toistuva negatiivinen lapsen liittyvä huomauttelu ennen varsinaisen huolen esilletuloa tuntui heijastuvan koko prosessiin negatiivisesti.

9 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön johtopäätökset on koottu tuloksissa esitettyjen aihepiirien mukaan. Kokonaisuus huolen puheeksiottotilanteesta vanhemman näkökulmasta vaati aiheen tarkastelua monitahoisesti. Huolen aihe, puheeksioton tilanne sekä vanhempien kokemus puheeksioton jälkeisestä ajasta ovat kaikki tärkeää tietoa kokonaiskuvan saamiseksi. Kyselyn kysymykset tukivat opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ja vastauksista saatiin kerättyä tietoa tutkimuskysymyksiä ajatellen. Kokemuksiin perustuvan tiedon ymmärtämisessä aineiston johtopäätöksiin on nostettu kaikki vastaajien oleelliset tuntemukset, ei siis vain niitä, missä olisi nähtävissä toistuvaa samankaltaisuutta.

Opinnäytetyön aineisto jäi melko suppeaksi alhaisen vastausprosentin vuoksi, joten saatuja tuloksia ei voida pitää yleistettävänä. Johtopäätöksissä nousee esiin yksittäisten henkilöiden kokemuksia, joten tuloksia ei voida yleistää koskemaan kaikkia varhaiskasvatuspalveluita. Vaikka kyselyitä jaettiin yhteensä 85 kappaletta, oli vastanneista vain kolmellatoista kokemusta jonkinlaisesta huolen puheeksiotosta. Alhainen vastausprosentti saattaa johtua monesta syystä, kuten aiheen arkaluontoisuudesta tai vaikeudesta, kyselylomakkeen onnistuneisuudesta tai yksinkertaisesti haluttomuudesta osallistua perinteiseen postikyselyyn. Herää myös kysymys, onko vanhempien ja ammattilaisten käsitys huolista niin erilainen, että vanhemmat eivät ole kokeneet työntekijöiden ottaneen huolia puheeksi.

Alhainen vastausprosentti (27%) ja etenkin kokemusten vähäisyys oli melko yllättävää. Johtopäätöksenä on kuitenkin todettava, että näillä vastaajilla kokemukset huolen puheeksiottotilanteista olivat vähäisiä. Stakes on toteuttanut vuonna 2006 kahdessa kunnassa lasten, nuorten ja perheiden parissa työskenteleville työntekijöille huolten kartoituksen osana ”Varhainen puuttuminen ja avoin yhteistyö kunnalliseksi toimintamalliksi” tutkimus- ja kehittämishanketta. Huolikartoitusten mukaan kahdessa kolmesta kohtaamisista työntekijöillä ei ollut lainkaan huolta asiakkaasta ja vain noin neljäsosalla oli ilmennyt jokin pieni huoli. Suurta huolta asiakassuhteessa koettiin vain 1-2 tapauksessa. (Pyhäjoki & Koskimies 2009:189.)

Nykyään kuitenkin puhutaan paljon siitä, että varhaiskasvatuksessa työntekijät kohtaavat yhä suuremmissa määrin erilaisia lapsiin ja perheisiin liittyviä haasteita. Tämän luulisi osaltaan tarkoittavan sitä, että myös erilaisia huolia otetaan esille entistä useammin. Kaste-ohjelmassa lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämisen yksi keskeinen kehittämistavoite on ongelmia ehkäisevä toiminta, jossa vahvistetaan ehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja (Kaste 2012-2015. 2012:22). Huolen puheeksiotto on varhaisen tuen ensimmäinen askel ja liittyy vahvasti varhaiskasvatuksessa tehtävään työhön. Vanhemman näkökulmaa tar-

kasteltaessa on kuitenkin mainittava, että tämän aineiston tuloksissa huolen puheeksiottolanteet eivät olleet yleisiä.

9.1 Huolen aiheet

Tuloksissa esiin nousseet huolenaiheet liittyivät lähes poikkeuksetta lapsen kehitykseen tai käyttäytymiseen. Vain yhdessä tapauksessa huoli liittyi perhetilanteeseen, mutta muuten vastauksissa ei ilmennyt mitään lapsen laiminlyöntiin tai epäsuotuisiin kasvuoloihin liittyvää. Näiden tulosten pohjalta voidaan todeta, että lapsen kasvuun, kehitykseen tai käyttäytymiseen liittyvät asiat ovat useimmiten huolen esittämisen takana. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan ammattitaitoon kuuluu yleistuntemus lapsen kehityksestä ja näin ollen henkilökunta on avainasemassa kehityksen arvioinnissa. Kehityksen yleistuntemuksen kautta henkilökunta tekee havaintoja lapsesta ja pystyy arvioimaan, mikä on kehitykseen luonnollisesti kuuluvaa käytöstä ja mikä taas vaatii tukea tai jonkinlaista puuttumista (Heinämäki 2005:10-13).

Noin puolet vastaajista oli ollut samaa mieltä henkilökunnan kanssa esitetystä huolesta, mutta muutama vastaaja kertoi olleensa asiasta myös eri mieltä. Muutama vastaajista kertoi avoimesti olleensa yllättynyt ja jopa järkyttynyt esitetystä huolesta. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta vanhempien havainnot lapsesta olivat usein yhteneviä henkilökunnan esittämän huolen kanssa. Henkilökunnan esittämä huolenaihe saattaa kuitenkin tulla vanhemmalle myös täysin yllätyksenä ja käsitys esitetystä asiasta voi olla vanhemmalle hyvinkin hämmentävä tai jopa järkyttävä kokemus. Se, miten vanhemmat kokevat esitetyn huolen, riippuu suuresti siitä, ovatko he itse tehneet lapsesta samansuuntaisia havaintoja kuin henkilökunta. Jos kuitenkin henkilökunnan esittämä huoli ei vastaa vanhemman omaa käsitystä lapsesta, voi asian esittäminen nostaa pintaan hyvin vaihtelevan tunneskaalan.

Puolet vastaajista oli samaa mieltä henkilökunnan esittämästä huolesta, mutta sama määrä vastaajia kertoi, että heillä oli ollut myös muunlaista huolta lapseen liittyen. Tuloksissa näkyisi selvästi huolen subjektiivinen kokeminen. Huolet ovat aina henkilökohtaisia kokemuksia ja saattavat näyttäytyä hyvin erilaisina vanhemman näkökulmasta (Huolen vyöhykkeistö 2014). Se, että vanhemman ja henkilökunnan huoli lapsesta ei välttämättä liittynyt samaan asiaan, kertoo siitä, että lapsen tapa toimia eri ympäristöissä saattaa tuoda esiin hyvin erilaisia huolia. Varhaiskasvatuksessa toimintaympäristön keskeisimpiä eroja kotiin verrattuna on ryhmätoiminta ja mahdollisuus vertaisryhmässä toimimiseen, sekä kasvua ja kehitystä tukeva suunniteltu ympäristö. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vaikka huolen aiheet eivät olleet samoja, on lapsen kehityksessä tai toiminnassa ollut jotain, mikä on herättänyt ympärillä olevien aikuisten huolen.

9.2 Puheeksioton tilanne

Vanhempien kokemukset tilanteesta, missä huoli oli otettu puheeksi, olivat tulosten mukaan pääosin positiivisia. Puolet vastaajista kertoi, että huoli oli otettu esiin joko lasta tuodessa tai hakiessa, seuraavaksi yleisin tilanne oli Vasu- keskustelu. Lähes kaikki vastaajat kertoivat, että tila ja paikka sopivat asian esittämiseen. Tilanne oli ollut kiireetön ja siinä oli hyvin aikaa käsitellä esille tullutta asiaa. Näiden tulosten perusteella voidaan siis todeta, että henkilökunta on onnistunut hyvin arvioimaan missä tilanteessa huoli on hyvä ottaa vanhemman kanssa esille. Tulos oli kuitenkin melko yllättävä, sillä usein ajatellaan, että tuonti ja hakutilanteet eivät välttämättä ole kiireettömiä hetkiä vanhemman kohtaamiseen.

Tuonti ja hakutilanteet ovat varhaiskasvatuksen arjessa päivittäinen tapa kohdata lapsen vanhempia. On siis ymmärrettävää, että huolen herätessä nämä kohtaamiset ovat yleisimpiä tilanteita niistä kertomiseen. Kun huoli otetaan vanhemman kanssa puheeksi ensimmäistä kertaa, on olennaista, että henkilökunta arvioi tilanteen sopivuuden, jossa kiireettömyydellä on suuri merkitys. Näin ollen työntekijällä on aikaa kohdata vanhempi kasvatuskumppanuuteen vaadittavien arvojen mukaisesti. Kasvatuskumppanuudessa korostuvat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi, joiden toteutuminen vaatii keskittymistä, läsnäoloa sekä turvallista ja myönteistä ilmapiiriä. (Kaskela & Kekkonen 2007:32). Etenkin jos lapsella todetaan tuen tarvetta, korostuu kasvatuskumppanuuden merkitys entisestään (Heinämäki & Saulio 2004:29-31). Myös Kontulan varhaisen tuen hankkeen loppuraportissa nousee esiin kasvatuskumppanuuden merkitys lapsen asioita käsiteltäessä (Monto & Simojoki- Tavi 2005:30-31).

Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta käytetään nimeä Vasu - keskustelu. Suunnitelma laaditaan jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle yhdessä lapsen vanhempien kanssa. Yksi Vasu- keskustelujen tärkeimmistä ajatuksista on lapsen vanhempien ja päivähoiton henkilökunnan toimiva kasvatuskumppanuuteen perustuva yhteistyö. (Kaskela & Kronqvist 2008:5-6.) Vasu- keskusteluissa aika ja paikka on sovittu etukäteen ja tämän vuoksi niissä käytävät keskustelut sopivat hyvin vaikeista asioista ja huolista puhumiseen.

Paikan ja tilanteen arvioinnissa vastaajat toivat esiin positiivisia kokemuksia, mutta kokonais-tuntemuksia kysyttäessä vastaajat olivat selvästi käyneet läpi monenlaisia tunnetiloja. Tulosten mukaan osa vastaajista oli tehnyt samoja havaintoja ja osa kertoi olleensa tyytyväinen, kun huoli oli tuotu esiin. Joillekin esitetty huoli oli tullut täysin yllätyksenä ja yksittäisinä kommentteina esiin nousivat vastaajan kokema järkytys sekä avuttomuuden tunne. Osa vastaajista ilmoitti tilanteen olleen jollain tavoin ahdistava.

Vanhempien kokemien tunteiden ja reaktioiden moniluontoisuus tuli selvästi esiin myös monivalintakysymyksessä, jossa vastaaja sai valita valmiiksi mainituista tunnekuvauksista itselleen

sopivimmat vaihtoehdot. Eniten valintoja oli kohdassa neutraalit tunteet, jonka jälkeen seuraavaksi eniten vastaajat kokivat tyytyväisyyttä, yllättyneisyyttä ja ahdistusta. Moni vastaaja mainitsi kokeneensa myös muita negatiivisia tunnetiloja, kuten mielipahaa ja loukkaantumista, mutta toisaalta taas lähes yhtä paljon valintoja oli kohdissa toiveikkuus, helpotus ja epäusko. Muutamat vastaajista ilmoittivat tunteneensa pelkoa, kieltämistä, pettymystä, hämmennystä ja varautuneisuutta tai jopa suuttumusta tilanteessa.

Nämä kaikki huolen esittämistilanteeseen liittyvät vanhemman ensireaktiot kertovat selvästi siitä, että tilanteen kokeminen on jokaiselle vanhemmalle hyvin yksilöllistä. Kun vanhemmalle kerrotaan lapseen liittyvästä huolesta, on ymmärrettävää, että kuulemaan saattaa liittyä monia eri tunteita, jotka voivat vaihdella negatiivisten ja positiivisten välillä. Myös Huhtanen (2004:84) mainitsee varhaista puuttumista käsittelevässä teoksessaan vanhempien kokemien tunteiden kirjon moninaisuuden sekä sen, että vanhemman reaktiot eivät aina ole ennalta arvattavissa. Huoliin liittyvä negatiivissävyinen palaute saattaa helposti tuntua vanhemmasta lapsen tai vanhemman arvostelulta. Jos huoli on herännyt myös vanhemmalla, on todennäköistä, että asian esilletulo koetaan positiivisena. Jos taas asia tulee täysin yllätyksenä, on helppo ymmärtää kielteisten ja negatiivisten tunteiden esilletulo.

Tunteisiin ja reaktioihin liittyvissä tuloksissa on selvästi nähtävissä kriisiteorian liittyviä piirteitä. Shokkivaihetta kuvaavat asian kieltäminen ja voimakkaat negatiiviset tunneilmaukset. Asia aiheuttaa surureaktion ja erilaiset puolustusmekanismit nousevat pintaan. Alussa voi olla vaikea hyväksyä esille tullutta asiaa ja tieto voi nostaa esiin syyllisyyttä, surua ja pelkoa tulevista. (Huhtanen 2004:78-79.) Työn kehittämisen kannalta olisi tärkeää, että työntekijät tiedostaisivat etukäteen, miten voimakkaita tunteita omaan lapseen liittyvä huoli voi saada aikaan. Vaikka työntekijä tiedostaa aiheen arkaluontoisuuden, olisi tärkeää myös pystyä samaisumaan vanhemman rooliin. Huolen herätessä olisi hyvä miettiä, miten juuri tämä vanhempi saattaa reagoida kuulemaansa.

Vaikka osalla vastaajista huolen puheeksioton tilanne oli nostanut esiin hyvin negatiivisia tuntemuksia, olivat lähes kaikki kuitenkin sitä mieltä, että asia oli esitetty vanhemmuutta kunnioittavalla tavalla. Tästä voidaan päätellä, että vanhempien kokemien kielteisten tuntemusten taustalla ei ole ollut työntekijän tapa esittää asia, vaan vanhemman kyky käsitellä omaan lapseen liittyvää huolta. Tulosten perusteella voidaan siis sanoa, että henkilökunta on onnistunut toimimaan kasvatuskumppanuuden arvojen mukaisesti, vanhempaa kunnioittaen. Opetusministeriön julkaisu, vanhempien kuuleminen varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessissa antaa myös samansuuntaisia tuloksia. Tuloksissa ilmenee, että 65% vastanneista vanhemmista kokee henkilökunnan kohtelevan heitä tasavertaisesti ja kunnioittavasti. (Vaikuta varhaiskasvatukseen 2014.)

Kasvatuskumppanuuden toteutuminen vaatii luottamusta, tasavertaisuutta sekä toisen kunnioitusta (Koivunen 2009:153). Kasvatuskumppanuus on henkilökunnan ja vanhempien yhteistä sitoutumista lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi, ja toimivan kumppanuussuhteen avulla mahdollistuu myös lapsen varhaisen tuen tarpeiden tunnistaminen (Kasvatuskumppanuus - menetelmä rakentaa dialogista kasvatuskulttuuria 2014).

Tulosten mukaan huolen puheeksioton tilanteissa oli annettu tilaa myös vanhemman äänelle ja mielipiteille. Vastaajista suurin osa oli pystynyt keskustelemaan asiasta avoimesti ja kaikki kokivat, että heillä oli mahdollisuus esittää kysymyksiä huoleen liittyen. Myös vanhempien omia näkemyksiä huolesta oli kuunneltu. Vastauksista voidaan siis päätellä, että vanhemman kuuleminen ja näkemysten huomioiminen on onnistunut tilanteissa hyvin. Vaikka asia oli koettu vaikeaksi, oli vanhemmilla kuitenkin ollut mahdollisuus avoimeen keskusteluun. Eriksson ja Arnkil (2012:37) korostavat huolen puheeksiottoa dialogisena menetelmänä, jossa keskeistä on aito kuuleminen ja kiinnostus toisen näkemyksistä. THL:n raporttiin on koottu vanhempien näkökulmia lasten ja perheiden palveluista ja myös näissä tuloksissa tulee esiin, että päivähoito ja kerhotoiminta ovat ympäristöjä, joissa vanhemmat kokevat huolista puhumisen henkilökunnan kanssa helpoksi (Perälä ym. 2011:40).

Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että kaikkien vastaajien mielestä huoli oli otettu esiin riittävän ajoissa. Tämä oli osaltaan melko yllättävää, sillä osa vastaajista oli kuitenkin ollut esitetystä huolesta eri mieltä ja kokenut tilanteessa selvästi negatiivisia tunteita. Tästä voidaan päätellä, että vastaajat pystyivät tarkastelemaan huolen puheeksiottoa prosessia hyvin kokonaisvaltaisesti. Alussa koetut tunteet ja mielipide-erot ovat selvästi muuttuneet ajan myötä. Vaikka tilanne olisi koettu vaikeaksi ja vanhemman näkemys asiasta olisi ollut eri kuin henkilökunnan, on huolen aihe osoittautunut jälkikäteen aiheelliseksi. Vanhemmille tulisi antaa aikaa vaikean asian sisäistämiseen ja tunteiden läpikäymiseen.

Näiden tulosten mukaan huolen puheeksioton ajankohta on ollut oikea. Silti on muistettava, että kaikki puheeksiottotilanteet eivät välttämättä johda tukitoimiin ja huoli saattaa olla myös aiheeton. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että huolten ilmaantuessa henkilökunta keskustelee vanhempien kanssa asiasta hyvissä ajoin. Henkilökunnan ja vanhemman yhteisten näkemysten avulla on mahdollisuus puuttua tilanteeseen riittävän ajoissa. Varhaisessa vaiheessa havaittuun huoleen saattaa näin ollen löytyä hyvin helppojakin ratkaisuja, jotka eivät vaadi mittavia tukitoimia.

Huoliin on puututtava mahdollisimman aikaisin. Näin on mahdollista auttaa lasta ja perhettä jo ongelmien varhaisessa vaiheessa ja mahdollisuudet lapsen auttamiseen ovat vielä suuret. Varhaisen puuttumisen keskeinen työväline on yksilön subjektiivinen kokemus lapseen liittyvästä huolesta. (Kuikka 2005:7.) Yksi tapa selkiyttää kasvattajan kokemaa huolta on käyttää

apuna Stakesin kehittämää huolen vyöhykkeistöä (Eriksson & Rautava 2005:8). Työntekijöiden olisi hyvä perehtyä huolen vyöhykkeistöön ja luottaa omaan arvioonsa lapseen liittyvästä huolesta.

Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että valtaosa vastaajista luotti henkilökunnan ammattitaitoon lapsen tuen tarpeen arvioinnissa. Vain muutamassa vastauksessa ammattitaitoa kyseenalaistettiin jollain tavoin. Myös Stakesin teettämän lasten ja perheiden palveluita käsittelevän tutkimuksen mukaan valtaosa vanhemmista piti päivähoidon henkilökuntaa ammattitaitoisena (Perälä ym. 2011:48). Samansuuntaisia tuloksia on nähtävissä aikaisemmin toteutetussa, Vainkuta Vanhempi kyselyn tuloksissa (Kekkonen:2009:163).

Ammattitaitoinen henkilökunta on varhaiskasvatustyön laadun kannalta erittäin tärkeää. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella taataan parhaat edellytykset työn perustehtävälle eli lapsen kasvun ja kehityksen tukemiselle, mutta perustehtävän toteutuminen vaatii myös henkilökunnan ja vanhempien toimivaa yhteistyötä. On siis tärkeää, että vanhemmat luottavat henkilökunnan ammattitaitoon ja tämä korostuu entisestään, jos työntekijä ottaa esiin lapseen liittyviä huolia. Jos vanhempi on vakuuttunut henkilökunnan ammattitaidosta, on hänen helpompi luottaa lapsesta tehtyihin havaintoihin ja työntekijässä heränneeseen huoleen.

9.3 Huolen puheeksioton jälkeiset kokemukset

Tuloksissa oli nähtävissä, että henkilökunta oli osannut ohjata vanhempaa huoleen liittyvän asian eteenpäin viemisessä. Vain muutama vastaaja koki, että he eivät olleet saaneet jatkoa ajatellen tarvittavaa tukea. Kun henkilökunnalla herää huoli lapsesta, on ensiarvoisen tärkeää tuoda esiin halu auttaa perhettä ja lasta ongelman ratkaisemisessa ja asian eteenpäin viemisessä. Ilman tätä on mahdotonta päästä huolen puheeksioton tavoitteisiin, jotka ovat yhteistyön aikaansaaminen ja asioiden eteneminen myönteiseen suuntaan (Eriksson & Arnkil 2012:29.) Varhaiskasvatuksessa tapahtuvan varhaisen tuen kehittämisen yksi merkittävä lähtökohta onkin pohtia, miten toimitaan, kun huolen puheeksiotto on tapahtunut ja miten lasta on mahdollista tukea? (Heinämäki 2006:14).

Vastaajat toivat esille, että useimmiten henkilökunta oli puheeksioton jälkeen ohjannut perhettä muiden palvelujen piiriin, kuten neuvolaan tai tarvittaviin jatkotutkimuksiin. Muutama kertoi, että asiaa oli työstetty lapsen päivähoitopaikassa, mutta yllättävää oli, että vain yhdessä tapauksessa mainittiin yhteistyö kiertävän erityislastentarhanopettajan kanssa. Vastaajien mielestä huoli oli otettu esiin riittävän ajoissa, mutta silti herää kysymys, olivatko huolen aiheet jo siinä määrin suuria, että pelkkä arjessa tapahtuva tukeminen ei ole nähty riittäväksi? Toisaalta taas erityislastentarhanopettajan käynnit etenkin päiväkodissa kuuluvat tavalli-

siin arjen käytäntöihin. Voi siis olla, että erityislastentarhanopettajan konsultointia ei pidetty varsinaisena asian eteenpäin viemisinä.

Varhaiskasvatuspalvelut tavoittavat suuren osan alle kouluikäisistä lapsista ja näin ollen siellä tapahtuva varhainen puuttuminen on merkittävässä roolissa ongelmien ehkäisyssä. Tuloksissa oli nähtävissä, että useimmiten perhettä oli ohjattu huolen esilletulon yhteydessä muiden palvelujen piiriin, vaikka tavoitteena tulisi olla, että lasta tuettaisiin ensisijaisesti omassa kasvuympäristössä. Oli yllättävää, ettei ensisijaiseksi tukemisympäristöksi mainittu lapsen omaa varhaiskasvatusympäristöä. Myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta edullisemmaksi tulisi, että varhainen tuki löytyisi peruspalveluista ja se voitaisiin tarjota lapselle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta ongelmat eivät pääsisi kasaantumaan.

Päivähoidossa olevien lasten tuen tarpeet ovat lisääntyneet ja moninaistuneet. Tämän vuoksi lasten tukemista ei voida ajatella toteutettavan vain joillain erityispalveluilla. Nykyisin varhaiskasvatuksessa vallitseva inklusiivinen näkemys tarkoittaa sitä, jokainen lapsi pääsee hoitoon sinne minne kuuluisikin tuen tarpeista huolimatta, ja lapsen tarvitsema tuki järjestetään hänen omaan hoitopaikkaan. Tästä syystä varhaiskasvatuksen henkilökunnalta vaaditaan entistä sitoutuneempaa vastuunottoa lapsen tukemisesta. Tähän liittyy vahvasti varhaisen tuen näkökulma sekä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa käynnistettävät tukitoimet. (Heinämäki 2006:8-9.)

Vantaan varhaiskasvatuksessa käytettävän kasvun ja oppimisen tuen lähtökohtana on taata tukea tarvitseville lapsille sellaiset olosuhteet, joissa heillä on mahdollisuus kasvaa, oppia ja kehittyä yhteisessä ympäristössä. Tämä tarkoittaa tuen tarpeen varhaista tunnistamista ja sitä, että lapselle järjestetään hänen kasvuaan, kehitystään ja oppimistaan edistävä varhaiskasvatusympäristö heti tuen tarpeen ilmennyttyä. (Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa 2012.) Myös Kaste-ohjelmassa korostetaan, että erityispalveluiden osaaminen tulisi viedä peruspalveluiden tueksi lasten normaaleihin kehitysympäristöihin (Kaste 2012-2015. 2012:22.)

Onnistunutta puheeksiottoa voidaan arvioida sen kautta, miten yhteistyö vanhemman ja henkilökunnan kanssa on jatkunut puheeksiottotilanteen jälkeen. Tämän opinnäytetyön perusteella voidaan todeta, että vanhempien kokemus yhteistyön toimivuudesta on ollut pääasiallisesti myönteistä. Suurin osa vastaajista koki yhteistyön toimineen hyvin ja yhdessä tapauksessa koettiin sen jopa parantuneen. Muutama vastaaja kuitenkin mainitsi yhteistyön toimineen huonosti ja jotkut olivat kokeneet sen kärsineen puheeksioton myötä.

Yhteistyön toimivuuteen vaikuttavat selvästi asian esittäminen kunnioittavasti, vanhemman näkemysten kuuleminen sekä vanhemman kokemus huolen aiheesta. Silti voi olla tilanteita,

joissa työntekijän kertoma informaatio ei johda toivottuun yhteistyöhön (Huhtanen 2004:84). Jos yhteistyö kärsii, on syytä pysähtyä tarkastelemaan puheeksioton tilannetta kaikilta osin. Usein on myös niin, että työntekijöiden omat ennakoinnit puheeksioton seurauksista eivät vastaa todellisuutta. Huolen puheeksiottoon liittyvissä kokeiluissa tulokset ovat kuitenkin olleet positiivisia ja suurimmassa osassa tilanteita on päästy paraneviin kontakteihin vanhemman kanssa. (Eriksson & Arnkil 2012: 19.)

Yhteistyön toimivuudesta kertoo myös se, miten vanhemmat kokivat henkilökunnan suhtautuneen heihin tai lapseen puheeksioton jälkeen. Positiivista oli huomata, että suurin osa vastaajista kertoi, että suhtautuminen ei ollut muuttunut ja joidenkin mielestä suhtautumisessa oli tapahtunut muutosta parempaan suuntaan. Vastaajat toivat esiin, että selvin merkki muutoksesta kohdistui useimmiten siihen, että lapsen tilanteeseen ja toimintaan kiinnitettiin enemmän huomiota. Tästä voidaan päätellä, että puheeksiotto on tuottanut osaltaan tulosta. Vastaajien tuodessa esiin muutos parempaan suhtautumiseen voidaan päätellä että puheeksiotto on saanut aikaan halutun yhteistyön lapsen tuen tarvetta mietittäessä.

Toimivan ja luottamuksellisen suhteen luominen perheisiin tulee aloittaa heti asiakassuhteen alkaessa. Henkilökunnan ja vanhemman välinen yhteistyö on keskeisessä asemassa etenkin silloin, kun työntekijällä herää huoli lapsesta. Kun henkilökunta kohtelee vanhempia tasavertaisesti ja kunnioittavasti, ja osoittaa halua toimia vanhempia kuunnellen on yhteistyötä helpompaa tehdä myös vaikeita asioita kohdatessa. Yhteistyötä pohdittaessa nousee esiin myös työntekijän tapa esittää asioita. Työntekijöiden olisikin hyvä välillä pysähtyä miettimään, millainen on oma tyylini asioiden esille ottamisessa. Jokainen tekee työtään omalla persoonallaan, mutta on hyvä osata arvioida myös omia vuorovaikutustaitojaan.

Jotta huolen puheeksiottoa voidaan pohtia kehittämisen näkökulmasta, on tärkeää huomioida vanhempien näkemys siitä, mitä tilanteessa olisi voitu toimia toisin? Läheskään kaikki eivät olleet vastanneet aiheita käsittelevään kysymykseen, mutta vähäisetkin kommentit tuottivat arvokasta tietoa. Tulosten mukaan valtaosa oli kokenut, että tilanne oli hoidettu hyvin. Vastauksista nousi kuitenkin esiin, että kaikkia negatiivisia asioita ei tulisi kasata yhteen keskusteluun. Henkilökunnalle toivottiin myös lisää rohkeutta tarttua vaikeisiin asioihin. Joku vastaaja mainitsi suoraan, että henkilökunnan tapa esittää asia oli ollut loukkaava.

Varhaiskasvatuksen arjessa vanhempien ja henkilökunnan vuorovaikutus liittyy vahvasti lapsen asioiden käsittelyyn ja päivittäisten kuulumisten vaihtoon. Yhteistyössä on oleellista, että molemmat osapuolet saavat riittävästi tietoa lapsen arjesta. Jos lapsen käyttäytymiseen liittyy huolta, on asia tuotava esiin mahdollisimman varhain. Usein voi kuitenkin olla niin, että omasta huolesta puhumisen sijaan henkilökunnan viestintä keskittyy lapsen toimintaa kuvaavaan negatiiviseen palautteeseen. Negatiivisen palautteen ja oman huolen esiintuomisen vä-

lillä on kuitenkin selvä ero. Myös Koivunen (2009:168) kehottaa työntekijöitä tarkastelemaan palautteen antamisen tapaa. Jos palaute on päivittäin kerrontaa lapsen ei-toivotusta käytäytymisestä, luo se helposti kielteistä vaikutusta työntekijän ja vanhemman vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Tämä saattaa johtaa siihen, että vanhempi alkaa pelätä työntekijän kohtaamista usein toistuvan kielteisen palautteen vuoksi. (Koivunen 2009:167-168.)

Näissä tuloksissa nousi esiin, että joissain tapauksissa lapseen liittyvät negatiiviset asiat oli kasattu yhteen keskusteluun. Tämä asetelma on ymmärrettävästi ahdistava. Kun vanhempi tulee esimerkiksi Vasu- keskusteluun, on varmasti järkytys saada vain negatiivista palautetta ja kuulla vaikeita asioita, joita muissa arjen kohtaamisissa ei ole tuotu esiin. Tässä on nähtävissä ehkä jonkinlainen ristiriita vanhemman ja työntekijän näkökulmaa pohdittaessa. Työntekijä saattaa ajatella, että päivittäin ei ole tarpeellista kertoa ei-toivottuja asioita, mutta taas vanhempi voi kokea, että asioita ei ole kerrottu suoraan. Tässä nousee jälleen esiin oman huolen esittämisen ja negatiivisen palautteen välinen ero.

Yhteenvetona voidaan todeta, että huolen herätessä tiedon saaminen ei koskaan ole helppoa. Myös asian esittämiseen liittyy omat pulmansa. Huolen puheeksiottoa mietittäessä on oleellista, että henkilökunnalla on tarvittavaa tietoa, mutta myös rohkeutta tuoda esiin vaikeita asioita riittävän ajoissa. Yhteistyö perheiden kanssa ei aina ole vain yhteisten näkemysten jakamista, vaan työ vaatii myös ammatillista osaamista kohdata ja tuoda esiin erilaisia pulmatilanteita.

9.4 Muita esille nousseita asioita

Huolen puheeksioton kokonaistilanteen saamiseksi haluttiin vastaajille antaa mahdollisuus kertoa kokemuksistaan omin sanoin. Näiden ajatusten kautta nousi esiin myös työn kehittämiseen liittyviä asioita. Tuloksista selvisi, että moni lapsi oli selvästi hyötynyt huolen puheeksiotosta, lapsen asiat olivat menneet hyvällä tavalla eteenpäin ja heille oli löytynyt oikeanlaisia tukitoimia. Tästä voidaan todeta, että huolen puheeksiotto on siis ollut aiheellista ja tuottanut haluttua tulosta.

Tärkeänä seikkana mainittiin, että lapseen liittyvän huolen lisäksi henkilökunta on ollut kiinnostunut myös vanhemman jaksamisesta. Tätä voidaan pitää erittäin tärkeänä asiana puheeksioton kokemuksia mietittäessä. Vaikka huolen herätessä keskiössä on lapsen tukeminen, on vanhempien jaksamisen huomioiminen hyvin oleellista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kotikasvatuksen tukeminen, jonka onnistuminen vaatii myös vanhempien voimavarojen tunnistamista. Koko perheen hyvinvoinnin huomioiminen on osa perhelähtöistä työskentelytapaa, jossa tavoitteena on koko perheen arjen sujuminen. Kun kiinnitetään huomiota myös vanhem-

man jaksamiseen, luodaan parhaat edellytykset lapsen myönteiselle kasvulle (Määttä & Rantala 2010:155,174,175).

Työntekijöille toivottiin lisää rohkeutta vaikeiden asioiden esittämiseen ja vastaajat toivat esiin, että huolista olisi kerrottava heti niiden ilmaantuessa. Huoliin puuttuminen entistä varhemmin on noussut kehittämistarpeeksi myös THL:n tutkimuksessa, jossa vanhemmat arvioivat lasten ja perheiden palveluita (Perälä ym. 2011:60). Henkilökunnan ammattitaitoon kuuluu oleellisesti lapsen kehityksen yleistuntemus ja sitä kautta ongelmien varhainen havaitseminen. Siksi on oleellista, että varhaiskasvatuksessa huolehditaan lapsen kehityksellisen tuntemuksen osaamisesta.

Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että usein toistuva, negatiivinen palaute ennen varsinaista huolen puheeksiottoa vaikuttaa haitallisesti koko prosessiin. Siksi on tärkeää, että henkilökunta keskittyy miettimään palautteen antamisen tapaa. Huolen herätessä asia tulee esiin useimmiten lapsen ei-toivottuna käytöksenä. Negatiivisen palautteen kautta ei kuitenkaan välity työntekijän huoli. Usein toistuva negatiivinen palaute saattaa aiheuttaa jännitteitä vanhemman ja työntekijän välille, mikä vaikeuttaa lapsen tukemista. Varhaiskasvatuksessa työskenteleville olisi tarpeellista järjestää riittävää koulutusta esimerkiksi huolen puheeksiottoon kehitetyn menetelmän pohjalta.

Näiden tulosten yhteenvedona voidaan todeta, että vanhempien kokemukset huolen puheeksiotosta ovat olleet pääosin positiivisia. Huoleen oli puututtu oikeaan aikaan ja vanhempien ja henkilökunnan ajatukset huolesta ovat useimmiten olleet hyvin samansuuntaisia. Henkilökuntaa pidettiin ammattitaitoisena ja puheeksiotossa oli toimittu lasta ja perhettä kunnioittaen. Myös yhteistyö puheeksioton jälkeen koettiin toimivaksi. Erittäin tärkeä seikka puheeksioton prosessissa oli se, että lapselle oli pystytty löytämään oikeanlaisia tukitoimia ja asiat olivat menneet positiivisella tavalla eteenpäin. Puheeksioton tilanteissa on kuitenkin nähtävissä selvästi, miten vaikeaa on käsitellä omaan lapseen liittyvää huolta. Vanhemman tunteiden ymmärtäminen auttaa työntekijää pohtimaan omaa rooliaan huolen esittäjänä. Yhden vastaajan kommentti kuvaa hyvin huoleen liittyviä tuntemuksia vanhemman näkökulmasta: ”Helppoa huolen puheeksiottaminen ei taida koskaan olla. Kun on kyse omasta lapsesta, on vaikea kuulla vaikeista asioista”.

10 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esiin vanhempien kokemuksia huolen puheeksiotosta varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena oli nostaa esiin vanhempien näkökulmia puheeksioton tilanteesta ja sitä kautta löytää myös työntekijöille uusia toimintamalleja. Aihe oli hyvin mielenkiintoinen ja sen ajankohtaisuus liittyi vahvasti varhaiskasvatuksessa vallitseviin

ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen näkökulmiin. Vanhempien kokemukset ja ajatukset tuottivat arvokasta tietoa ja oli positiivista huomata, että vastaajat toivat rohkeasti esiin asioita, jotka selvästi ovat olleet heille vaikeita. Vaikka vastausten määrä jäi vähäiseksi, nousi aineistosta tärkeitä seikkoja, jotka auttavat työntekijöitä pohtimaan omaa rooliaan huolen esittäjänä. Tuloksia voidaan siis hyödyntää mietittäessä, miten toimitaan huolen herätessä ja asian esille tuonnissa.

Opinnäytetyön aihe ja koko prosessi antoi tekijöilleen paljon uutta tietoa huolen puheeksiotosta. Tätä kautta myös ammatillinen osaamisemme vahvistui. Teoriaan perehtyminen auttoi tarkastelemaan aihetta eri näkökulmista ja sen kautta oli helppo ymmärtää puheeksiotto-prosessin moniluonteisuus. Vanhempien kokemusten kautta avartui käsitys työn vaativuudesta ja saimme arvokasta tietoa omaan työskentelyymme tulevaisuudessa. Varhaiskasvattajien työssä korostuu lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen, mutta aiheen kautta oli selvästi nähtävissä, miten oleellinen osa työtä vanhempien kohtaaminen on. Huolen puheeksiottoa mietitään ja arvioidaan usein vain työntekijöiden näkökulmasta. Vanhemmilta kerätyn tiedon perusteella oli hyvin ymmärrettävissä vaikeat tunteet, jotka nousevat pintaan, kun huoli liittyy omaan lapseen.

Tämä opinnäytetyö toteutettiin onnistuneesti parityönä. Parityöskentelyssä on paljon positiivisia puolia, mutta myös omanlaisiaan haasteita. Positiivisina koettiin mahdollisuus keskusteluun ja ajatusten vaihtoon. Aihe kiinnosti molempia tekijöitä ja työn eri vaiheissa käytiin paljon ajatuksen vaihtoa mieltä askarruttavista asioista. Kokemusten vaihto auttoi peilaamaan omia näkemyksiä toisen mielipiteisiin ja työskentelyssä ei tullut esiin suuria näkemuseroja. Haasteina koettiin lähinnä aikataululliset seikat, kuten yhteisen ajan löytäminen. Työn loppuvaiheella pohdittiin myös sitä, että koko opinnäytetyön prosessi olisi voinut olla helpompaa tiiviimmällä aikataululla toteutettuna. Koska työn tekeminen ajoittui pitkälle aikavälille, oli vaikeaa palauttaa mieleen edellisiä työvaiheita.

Opinnäytetyötä suunniteltaessa tavoitteena oli, että prosessi ei työllistäisi yhteistyötahon työntekijöitä. Tavoitteessa onnistuttiin ja pystyimme toimimaan yhteistyötahoa kuormittamatta. Kyselyä suunniteltaessa ja aiheen teoreettista lähestymistapaa mietittäessä kävimme keskustelua yhteistyötahon kanssa, mutta kyselyiden palautumisen jälkeen työskentelimme hyvin itsenäisesti. Opinnäytetyön etenemisen ajankohdan vuoksi myös koulun puolelta saatu ohjaus keskittyi prosessin alkuvaiheeseen. Opintojen loppuvaiheessa on ymmärrettävää, että on pystyttävä itsenäiseen työskentelyyn. Koimme silti, että etenkin tutkimuksellisten valintojen tekemiseen olisimme kaivanneet enemmän ohjausta. Tutkimusmenetelmien opintojen vähäisyyden vuoksi työskentely vaati laajaa oma-aloitteista perehtymistä tutkimuksellisiin menetelmiin ja niiden toteuttamiseen.

Vaikka itsenäinen työskentely koettiin välillä haastavaksi, oli se oppimisprosessin kannalta hyvin opettavaista. Työskentelyä tuki perehtyminen tutkimuksen tekemistä käsittelevään kirjallisuuteen sekä lukuisiin tutkimuksiin ja opinnäytetöihin. Monien epävarmojen tunteiden kautta opittiin kuitenkin luottamaan omaan valintoihin opinnäytetyön edetessä. Tutkimuksen teoria ja muut opinnäytetyöt osoittivat selvästi, että tutkimusta tai tutkielmaa tehtäessä ei voida suoranaisesti määritellä vain yhtä oikeaa tapaa toimia, vaan tutkijan omat valinnat ohjaavat työn toteuttamista.

Opinnäytetyön toteuttamiseen liittyviä valintoja pohdittaessa tuli jälkepäin esiin asioita, joita olisi kannattanut tehdä toisin. Tiedostimme aiheen arkaluontoisuuden, mutta silti oli yllättävää, että kokemukset huolen puheeksiotosta jäivät näinkin vähäisiksi. Jälkepäin miettäessä olisi aineiston kerääminen pitänyt toteuttaa laajemmin. Myös postitse palautettava paperikysely ei ehkä ole enää nykypäivää, vaan kysely olisi kannattanut teettää sähköisesti. Kyselylomake oli myös melko pitkä ja taustatietojen osalta kysymyksiä olisi voinut pohtia vieläkin tarkemmin, koska niistä saatuja tietoja ei lopulta pystytty juurikaan hyödyntämään. Podimme myös, olisiko vanhempia haastatteleamalla saatu laajempi aineisto tai olisiko kyselyä ja haastatteluja voitu yhdistää samaan opinnäytetyöhön.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää varhaiskasvatuksen henkilökunnalle uusia keinoja huolen puheeksioton tilanteisiin ja tuloksista nousikin esiin muutamia merkittäviä havaintoja työn kehittämistä ajatellen. Tulosten mukaan puheeksioton tilanteet olivat olleet pääosin onnistuneita ja huoli oli otettu esiin riittävän ajoissa, mutta aiheen arkaluontoisuus ja etenkin vanhempien kokemien tunteiden ja osittain voimakkaidenkin reaktioiden tiedostaminen olisi tärkeää. Työntekijöiden olisi hyvä ymmärtää, miten vaikea asia omaan lapseen liittyvä huoli on ja miten vanhemman tunneside lapseen vaikuttaa tiedon vastaanottamiseen.

Työntekijöiden olisi hyvä myös pysähtyä ajoittain miettimään omia vuorovaikutustapojaan niin yksilöinä, mutta mahdollisesti myös koko työyhteisön kesken. Varhaiskasvatuksessa työskenteleviä voidaan kutsua vuorovaikutustyön ammattilaisiksi ja tämän opinnäytetyön tuloksista oli selvästi nähtävissä työntekijöiden kyky vanhemmuutta kunnioittavaan vuorovaikutukseen. Silti on mahdollista, että ajoittain hyvin kuormittavakin vastuu vuorovaikutuksen ylläpitämisestä saattaa muuttua rutinoituneeksi, eikä työntekijä enää tiedosta omia toimintatapojaan. Asiakkaan kohtaamista ja erilaisten vuorovaikutustilanteiden harjoittamista pitäisi myös jatkuvasti kehittää osana muuta ammattitaitoa.

Tuloksissa nousi esiin vanhempien kokemuksia siitä, että työntekijän oman huolen esittämisen sijaan viestinnässä keskityttiin lapsen toimintaa kuvaavaan negatiiviseen palautteeseen. Työntekijöiden tulisi siis tiedostaa, mikä on negatiivisen palautteen ja oman huolen esittämisen ero. Varhaiskasvatuksen arjessa saattaa olla tilanteita, joissa lapsi toistaa ei toivottua

käytöstä, ja on toki ymmärrettävää, että tämä vaatii henkilökunnan puuttumista sekä vanhemmille kertomista. Näissä tilanteissa on hyvä keskustella muiden työntekijöiden kanssa ja sopia yhdessä, miten lapsen toiminnasta kerrotaan. Työntekijöiden tulisi myös pohtia, onko lapsen toiminnassa huolestuttavia piirteitä, vai onko kyse satunnaisesta käytöksestä.

Vaikka näiden tulosten mukaan puheeksioton tilanteet olivat olleet pääosin positiivisia, on hyvä kuitenkin säännöllisesti miettiä miten työyhteisössä suhtaudutaan vanhempien kohtaamiseen ja millaista yhteistyö vanhempien ja työntekijöiden välillä on. Kun työyhteisössä toimitaan kasvatuskumppanuuden arvojen mukaisesti ja yhteistyö luodaan avoimeksi sekä luottamukselliseksi luodaan parhaat edellytykset myös vaikeiden asioiden käsittelyyn. Avoimuus ja luottamuksellisuus lapsen asioita käsiteltäessä auttavat myös vaikeiden asioiden esittämisessä ja huolen herätessä.

Aineiston tulokset herättivät ajatuksia, joita voi hyödyntää jatkotutkimuksia mietittäessä. Tulosten mukaan vanhempien kokemukset huolen puheeksiotosta olivat vähäisiä ja tämä herätti ajatuksen mahdollisista alueellisista eroista. Vantaalla on paljon hyvin erilaisia asuinkeskittyymiä ja aineistoa analysoidessa nousi esiin kysymys, olisiko tuloksissa nähtävissä eroavaisuuksia asuinalueiden välillä. Nykyisin korostetaan myös varhaiskasvatuksen merkitystä lastensuojelullisena tukitoimena, mutta ainakaan näissä tuloksissa ei ollut nähtävissä mitään lastensuojelullisiin huoliin liittyvää. Lastensuojelussa kuitenkin liikutaan vielä arempien asioiden äärellä, joten on myös mahdollista, että näistä asioista ei olla halukkaita kertomaan.

Lisäksi ajatuksena heräsi mahdollisuus tutkia, miten eri verkostot ovat olleet mukana huolen herätessä. Päivähoidon ja neuvolan yhteistyönä toteutettava lasten 4-vuotistarkastus, josta käytetään nimeä Hyve-malli, on Vantaalla käytössä jo vakiintuneesti. Mielenkiintoista olisi nähdä, onko tällä yhteistyömallilla saatu hyviä tuloksia varhaisen tuentarpeen havaitsemiseen. Kiinnostavaa olisi myös tutkia, miten prosessi on edennyt huolen puheeksioton jälkeen ja miten vanhemmuutta on pystytty tukemaan. Tämän opinnäytetyön tulosten myötä heräsi työelämän yhteistyökumppanin taholta kiinnostus myös yksittäisen huolen puheeksiottoprosessin tarkasteluun. Sen kautta olisi mahdollista vertailla sekä työntekijän että vanhemman kokemuksia huolen esittämistilanteesta.

Kokonaisuutta arvioitaessa opinnäytetyön tekeminen oli hyvin haastavaa, mutta myös antoisaa. Oppimisprosessi tuki ammatillista kasvuamme ja antoi arvokasta kokemusta tutkimuksen tekoa ajatellen. Saimme vastauksia laadittuihin tutkimuskysymyksiin ja onnistuimme nostamaan aineistosta esiin vanhempien kokemukset sekä työn kehittämistä tukevat asiat. Toivomme, että lopullinen työ palvelee yhteistyökumppanimme tarpeita, sekä myös muita varhaiskasvatuksessa työskenteleviä ja huolen puheeksiotosta kiinnostuneita.

11 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tässä tutkielmassa on pyritty noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimaa ohjeistusta, sekä toimimaan saadun tutkimusluvan(liite 3) mukaisesti. Kaikki Suomen yliopistot ja korkeakoulut ovat sitoutuneet noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia Hyvien tieteellisten käytäntöjen ohjeita. Tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä, sekä niiden arvioinnissa tulee noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät tulee olla tieteellisen tutkimuksen mukaisia, sekä eettisesti kestäviä ja tuloksissa tulee noudattaa tieteellisyyteen liittyvää avoimuutta. (Mäkinen 2006: 24-25.) Opinnäytetyötä tehdessä on pyritty käsittelemään aihetta puolueettomasti, antamatta omien kokemusten tai näkemysten vaikuttaa tuloksiin ja esittämään tulokset luotettavalla tavalla.

Opinnäytetyötä tehdessä on käyty jatkuvaa eettistä pohdintaa aiheesta yleensä, otannan valitsemisesta, aineiston keruutavasta, vanhemmilta saadun tiedon merkityksestä, sekä analyysin totuudenmukaisuudesta. Työn alussa pohdittiin paljon, kenelle ja miten kysely tultaisiin teettämään. Tutkimusetiikassa on muistettava, että tutkittaville tulee taata mahdollisuus säilyä anonyymeinä tutkimuksen valmistuttua. Tutkijan tulee varmistaa, että näin myös sovitessa toimitaan. (Mäkinen 2006:14-15.) Kyselylomakkeeseen päädyttiin, koska näin vanhemmilla oli mahdollisuus säilyä täysin tunnistamattomina. Jotta välttyttiin yksittäisen lapsen leimautumiselta, kysely jaettiin kaikkiin yhteistyöpäiväkodin lapsiryhmiin.

Kyselylomakkeen mukana olleessa saatekirjeessä kerrottiin vanhemmille, että kyselyyn osallistuvia ei ollut hankittu valikoidusti, vaan kysely teetettiin kaikissa kyseisen päiväkodin lapsiryhmissä. Tutkimukseen osallistuvilla on aina olla oikeus itse päättää osallistumisestaan, eli ketään ei saa tutkia salaa (Mäkinen 2006: 147). Kyselyyn osallistuminen olikin täysin vapaaehtoista ja siihen vastattiin nimettömänä. Myös tutkimuksen luottamuksellisuus on vahvasti yhteydessä tutkittavien yksityisyyteen ja sen säilymiseen. Aineiston analysoinnissa tulee varmistaa, että kerättyä tietoa käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja tutkittavilla tulee olla tieto, miten heidän henkilöllisyytensä salaaminen tapahtuu. Tutkijan tulee noudattaa huolellisuutta myös aineiston säilytyksessä ja sen hävittämisessä tutkimuksen valmistuttua. (Mäkinen 2006:114-116, 120.)

Kyselyt palautettiin valmiissa vastauskuorissa postitse suoraan opiskelijoille, eikä yhteistyöpäiväkodin henkilökunta käsitellyt täytettyjä kyselylomakkeita millään tavalla. Vastaajan anonymiteetti pyrittiin suojaamaan myös sillä, ettei valmiissa opinnäytetyössä mainita, missä päiväkodissa kysely on toteutettu. Lapsen tai perheeseen liittyvästä huolesta puhuminen, voi vanhemmasta tuntua hyvin henkilökohtaiselta ja jopa tungettelevalta. Tämän vuoksi jo opinnäytetyön alkuvaiheissa vaadittiin eettistä pohdintaa, jotta aihetta voitiin lähestyä vanhem-

pia ja heidän kokemuksiinsa kunnioittaen. Aineistonkeruumenetelmää valittaessa haluttiin taata vanhemmille täydellinen anonymiteetti, jotta vanhemmilla oli mahdollisuus tuoda esille niin positiiviset kuin negatiivisetkin ajatuksensa. Myös kyselylomaketta suunniteltaessa pyrittiin kysymykset laatimaan niin, ettei vastaajaa johdatella. Liian suppeat vastausvaihtoehdot ja liian monimutkaiset kysymykset eivät takaa luotettavaa tutkimustulosta (Mäkinen 2006:92-93). Tutkimuksen eettisyyttä täytyy siis tarkastella myös tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta: eettisesti oikein valitut menetelmät tuottavat myös luotettavan tutkimustuloksen. (Tuomi & Sarajärvi 2009:125-127.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuksissa tulee noudattaa tutkimusetiikan yleisiä perusteita ja lisäksi on joitain erityispiirteitä, mitä tutkijan tulee huomioida. Tutkimukseen osallistuvat saattavat olla sosiaali- tai terveysalan asiakkaita ja tutkimuksen aiheet voivat liittyä hyvinkin henkilökohtaisiin kokemuksiin ja tunteisiin. Tutkija voi joutua puntaroimaan kysymyksiä, onko moraalisesti hyväksyttävää lähestyä esimerkiksi vaikeissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä. (Mäkinen 2006:111-113.) Kyselyssä oli pääasiassa avoimia kysymyksiä, joilla haluttiin nostaa esiin vanhemman subjektiivisia kokemuksia. Pohdintaa käytiin työn alussa myös siitä, onnistuttiinko vastaajille välittämään tunne siitä, että kyselyä ei teetetty vain uteliaisuudesta vaan, että vastaajien kokemuksia voitaisiin hyödyntää varhaiskasvatuksen henkilökunnan työn kehittämisessä. Kyselyn mukaan liitettiin saatekirje vanhemmille, jossa selvitettiin kyselyn tarkoitus ja miten tuloksia tulotaisiin käyttämään. Vanhempia tiedotettiin myös opinnäytetyön valmistuttua siitä, missä opinnäytetyön voisi halutessaan käydä lukemassa. Aineisto käsiteltiin täysin luottamuksellisesti ja sitä käytettiin vain tämän opinnäytetyön tekemiseen. Tutkimusaineisto hävitettiin opinnäytetyön valmistuttua.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteistä ohjeistusta, vaan siihen liittyy hyvinkin erilaisia käsityksiä ja painotuksia tutkimusperinteistä riippuen. Voidaan kuitenkin nimetä erilaisia tekijöitä, joita tarkastelemalla voidaan saada jonkinlaista käsitystä kyseessä olevan tutkimuksen luotettavuudesta. Yksi tällainen tekijä on tutkimuksen raportointi. Raportissa tulee olla selkeä kuvaus tutkitusta ilmiöstä ja sen tutkimusprosessista, jotta lukijalla on mahdollisuus arvioida tutkimuksen tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009:134,140-141.) Tähän opinnäytetyöhön on pyritty kokoamaan mahdollisimman tarkasti koko opinnäytetyön prosessi aiheen valikoitumisesta aina valmiiseen työhön asti. Opinnäytetyössä kuvataan yksityiskohtaisesti, kuinka aineisto on kerätty ja analysoitu, millaisia tuloksia on saatu ja perustellaan niistä vedetyt johtopäätökset. Raportoinnissa on pyritty avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen luotettavuuden lisäämiseksi.

Määrällisessä ja laadullisessa tutkimuksessa voidaan tutkimuksen validiutta eli pätevyyttä tarkentaa käyttämällä tutkimuksessa useita menetelmiä. Menetelmiä yhdistämällä pyritäänkin saamaan tutkittavaan aiheeseen lisää näkökulmia ja tulosten monipuolista tarkastelua. Meto-

dologisella tai metodisella triangulaatiolla tarkoitetaan useiden menetelmien yhdistämistä. (Hirsjärvi 2012:232-233.) Tässä opinnäytetyössä yhdistyivät esimerkiksi analyysivaiheessa pelkistettyjen ilmausten laskemisessa sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen menetelmät, joilla saatiin lisää näkökulmia ja luotettavuutta käsiteltyyn aiheeseen.

Lähteet

- Alila, K & Eskelinen, M. 2014. Vaikuta varhaiskasvatukseen. Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:13. Viitattu 4.8.2014.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr13.pdf?lang=fi>
- Avoimet varhaiskasvatuspalvelut. 2014. Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 10.2.2014.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/avoimetvarhaiskasvatuspalvelut/>
- Eettiset periaatteet. 2014. VARPU Tukea ajoissa. Thl. Viitattu: 16.2.2014.
http://www.varpu.fi/varpu/eettiset_periaatteet
- Eriksson, E., Rautava, M. 2005. Huolen vyöhykkeistä varhaisen puuttumisen tukena. Varpu-Lapselle tukea ajoissa. Opettajat ja lastentarhanopettajat ovat avainasemassa lasten hyvinvoinnin ja turvallisen elämän takaajina. Opettaja-lehti nro 3B. Viitattu 29.7.2014.
<http://www.lskl.fi/files/129/A10YZdyp.pdf>
- Eriksson, E. & Arnkil T. E. 2009. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Opas 60 Stakes. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle- työvälteenä kehittämisvalikko. STAKES. Oppaita 62. Helsinki.
- Heinämäki, L. & Saulio, M. 2004. Tuen järjestäminen lapselle. Teoksessa Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito- lapsen mahdollisuus. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 58. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S. 2012. Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Teoksessa Tutki ja kirjoita 2012. Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 15.-17. painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.
- Huolen vyöhykkeet: ei huolta, pieni huoli, tuntuva huoli, suuri huoli. 2014. Kasvun kumppanit. THL. Viitattu 28.1.2014.
http://www.thl.fi/fi-FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/verkostodialogiset_menetelmat/huolen_vyohyккеisto/vyohyккеet
- Huolen vyöhykkeistö. 2014. Kasvun kumppanit. THL. Viitattu 27.1.2014.
http://www.thl.fi/fi-FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/verkostodialogiset_menetelmat/huolen_vyohyккеisto
- Karila, K. & Nummenmaa, A. 2011. Keskustelut osana varhaiskasvatustyötä. Teoksessa Nummenmaa, A. & Karila, K. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Karoly, L.A., Kilburn, M.R., Bigelow J.H., Caulkins, J.P., Cannon, J.S. 2001. SESS Starting Early Starting Smart. Assessing Costs and Benefits of Early Childhood Intervention Programs. Overview and Application to the Starting Early Starting Smart. Seattle: RAND.
- Karoly, L.A., Killburn, R., Cannon, J.S. 2005. Early Childhood Interventions: Proven Results, Future Promise. Viitattu: 4.8.2014.
http://www.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=20uMrU2UbTgC&oi=fnd&pg=PR3&dq=early+intervention+in+early+childhood+education&ots=WnJfwn8KHI&sig=g0JHpBWXNXwjqq_g23UvbQJcqJA&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2007. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. STAKES. Oppaita 63. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino OY.

Kaskela, M. & Kronqvist, E-L. 2007. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Stakes. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kaste 2012-2015. 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Viitattu 4.8.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf

Kasvatuskumppanuus -menetelmä rakentaa dialogista kasvatuskulttuuria 2014. THL. Kasvun kumppanit. Viitattu 28.7.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus

Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset varhaiskasvatuksessa. Työryhmän raportti 4.9.2012. Opetuslautakunta 1.10.2012. Viitattu 22.1.2014.
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/86546_www_varhaiserityiskasvatus_raportti_2012.pdf

Kekkonen, M. 2009. Vanhempien näkemyksiä varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Teoksessa lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Lammi- Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopiston kirjapaino. Viitattu 29.7.2014.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f>

Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.

Kiesiläinen, L. 1998. Vurovaikutusvastuu. Ammatilliset vuorovaikutustaidot kasvatusyhteistyössä. 2. painos. Tallinna: Kirjapaino Pakett.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS- kustannus.

Korhonen, R. 2006. Varhainen tuki lapsen kasvu- ja oppimisprosessissa. Teoksessa Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Häkkä, A., Kuokkanen, H., & Virolainen, A. (Toim.) 1. painos. Helsinki: Edita Prima.

Kuikka, M. 2005. Mitä varhaisella puuttumisella tarkoitetaan? Varpu-Lapselle tukea ajoissa. Opettajat ja lastentarhanopettajat ovat avainasemassa lasten hyvinvoinnin ja turvallisen elämän takaajina. Opettaja-lehti nro 3B. Viitattu 29.7.2014.
<http://www.lskl.fi/files/129/A10YZdyp.pdf>

Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Virsta, Virtual statistics. Viitattu 16.2.2014.
<http://tilastokeskus.fi/virsta/tkeruu/01/07/>

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36. Finlex. Viitattu 16.1.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Monto, E. & Simojoki- Tavi, H. 2005. Perhetyö ja puheeksiottaminen päivähoitossa. Kontulan varhaisen tuen hankkeen loppuraportti. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä. Viitattu 3.2. 2014.
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/fabe6c004a1563cb9687f6b546fc4d01/7_perhetyo.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=fabe6c004a1563cb9687f6b546fc4d01

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Mäkitalo, A-R. 2009. Pääkaupunkiseuden varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelma, VKK- Metrohanke. Teoksessa Löytöretkellä omaan työhön. Kehittämistä ja tutkimusta päiväkodin ar-

keen. Mäkitalo, A-R (Toim.), Ojala, M., vennine, T., Vilpas, B. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris- instituutin julkaisusarja nro 22, 2009.

Määrällinen tutkimus. Koppa. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 16.2.2014.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>

Nummenmaa, A. 2011. Keskustelu osaamisena. Teoksessa Nummenmaa, A. & Karila, K. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOYpro Oy.

Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. THL Raportti 36/2011. Tampere: Juvenes Print - Tampereen Yliopistopaino Oy. Viitattu 3.2.2014. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/27f8cfb-8fa8-402a-b3a0-e26dd8a7ba6d>

Puusa, A. & Juutila, P. 2011. Laadullisen tutkimuksen erityispiirteet. Teoksessa Menetelmäviidakon raivaajat - perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansa-print Oy.

Pyhäjoki, J., Koskimies, M. 2009. Varhainen puuttuminen ja dialogisuuden edistäminen huolen yöhykkeillä. Teoksessa lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Lammi- Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopiston kirjapaino. Viitattu 29.5.2014. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 22.7.2014.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>.

Traumaattisen kriisin vaiheet. 2014. E- mielenterveys.fi. Viitattu 26.7.2014. <http://www.e-mielenterveys.fi/kriisit/traumaattiset-kriisit/traumaattisen-kriisin-vaiheet/>

Työvälineitä. 2014. VARPU Tukea ajoissa. Thl. Viitattu: 16.2.2014.
<http://www.varpu.fi/varpu/tyovalineita>

Vaikuta varhaiskasvatukseen 2014. Vanhempien kuuleminen varhaiskasvatukseen lainsäädäntöprosessissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 27.7.2014.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/liitteet/Vaikuta_varhaiskasvatukseen.pdf

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatukseen valtakunnallisista linjauksista. 2002. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9. Helsinki: Edita Prima Oy. Viitattu 15.2.2014.
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf>

Vantaan varhaiserityiskasvatukseen linjaukset. 2009. Työryhmän raportti. Viitattu 22.1.2014.
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/31792_varh.erityis_10_web.pdf

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma. 2012. Opetuslautakunta. Viitattu 15.1.2014.
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/84881_www_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf

Varhaiskasvatus. 2014. THL. Viitattu 16.1.2014.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut

Varhaiskasvatus ja päivähoito. 2014. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 24.7.2014.
http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/

Varhaiskasvatus vuoteen 2020. 2008. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 22.7.2014. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4044.pdf&title=Varhaiskasvatus_vuoteen_2020__Varhaiskasvatuksen_neuvottelukunnan_loppuraportti_fi.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. Viitattu 16.1.2014. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>

Varhainen puuttuminen. 2014. VARPU Tukea ajoissa. Thl. Viitattu: 16.2.2014. http://www.varpu.fi/varpu/varhainen_puuttuminen

Varpu-verkosto. 2014. VARPU Tukea ajoissa. Thl. Viitattu: 16.2.2014. <http://www.varpu.fi/varpu/varpu-verkosto>

Violainen, A. 2006. Varhaiskasvatus arjen toimintana. Teoksessa Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja ja varhaiskasvattajana. Häkkä, A., Kuokkanen, H., & Violainen, A. (Toim.) 1. painos. Helsinki: Edita Prima.

Väisänen, L., Niemelä, M. & Suua, P. 2009. Sanat työssä. Vuorovaikutus ammattitaitona. Helsinki: Kirjapaja

Kuviot

Kuvio 1: Asiakkuusvuosien määrä varhaiskasvatuspalveluiden piirissä	30
Kuvio 2: Oliko itsellä esiintynyt huolta jostain muuta asiasta	31
Kuvio 3: Tila ja paikka sopivat asian esittämiseen.....	32
Kuvio 4: Tilanne oli kiireetön ja siinä oli hyvin aikaa käsitellä esille tullutta asiaa	33
Kuvio 5: Koin tilanteen ahdistavana	34
Kuvio 6: En täysin ymmärtänyt mistä huolesta oli kyse	34
Kuvio 7: Minulla oli mahdollisuus kysyä huoleen liittyvästä asiasta	35
Kuvio 8: Tilanteessa kuunneltiin myös omia näkemyksiäni asiasta	36
Kuvio 9: Huoli otettiin esille riittävän ajoissa	36
Kuvio 10: Millaisia tunteita/ reaktioita huolen puheeksiotto teissä herätti.....	37
Kuvio 11: Osasiko henkilökunta ohjata huolen eteenpäin viemisessä	38

Taulukot

Taulukko 1: Huolen vyöhykkeet	19
Taulukko 2: Esimerkki sisällönanalyysistä	28

Liitteet

Liite 1: Kyselylomake	63
Liite 2: Saatekirje.....	67
Liite 3: Tutkimuslupa.....	68

Liitteet

Liite 1: Kyselylomake

Kokemuksia huolen puheeksiotosta varhaiskasvatuksessa

Taustatiedot

1. Vastaja

Äiti	
Isä	
Muu huoltaja	

2. Lapsen ikä _____

3. Kuinka kauan lapsi on ollut varhaiskasvatuksen piirissä? _____

Huolen puheeksiotto

4. Onko varhaiskasvatuksen henkilökunta ottanut lapsen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen tai perhetilanteeseen liittyvää huolta puheeksi kanssanne?

kyllä	
ei	

5. Millaisiin asioihin henkilökunnan esittämä huoli liittyi?

6. Mitä mieltä itse olitte kyseisestä huolesta? (Olitteko itse samaa/eri mieltä asiasta?)

7. Oliko itsellänne esiintynyt johonkin muuhun asiaan liittyvää huolta?

kyllä	
ei	

Jos vastasitte kyllä, niin mihin asiaan oma huolenne liittyi?

Huolen puheeksioton tilanne

8. Millaisessa tilanteessa henkilökunta otti huolen puheeksi kanssanne ensimmäistä kertaa?

9. Miltä teistä tuntui, kun huoli otettiin kanssanne puheeksi?

10. Tuntuiko teistä, että asia esitettiin vanhemmuuttanne kunnioittavalla tavalla?

11. Miten toitte tilanteessa esiin omia tunteitanne ja ajatuksianne esitetystä huolesta?

12. Mitä mieltä olitte henkilökunnan ammattitaidosta lapsenne tuen tarpeen arvioinnissa?

13. Kuvaus huolen puheeksiottotilanteesta (rastittakaan eniten kuvaava vaihtoehto)

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
13.a. Huoli otettiin esille riittävän ajoissa				
13.b. Tilanne oli kiireetön ja siinä oli hyvin aikaa käsitellä esille tullutta asiaa				
13.c. Tila ja paikka sopivat asian esittämiseen				
13.d. Tilanteessa kuunneltiin myös omia näkemyksiäni asiasta				
13.e. Minulla oli mahdollisuus kysyä huoleen liittyvää asiasta				
13.f. Koin tilanteen ahdistavana				
13.g. En täysin ymmärtänyt mistä huolenaiheesta oli kyse				

14. Millaisia tunteita/reaktioita huolen puheeksiotto teissä herätti?
(valitse yksi tai useampi vaihtoehto)

Yllättyneisyys		Hämmennys	
Suuttumus		Ahdistus	
Tyytyväisyys		Pettymys	
Helpotus		Toiveikkaus	
Vähättely		Pelko	
Varautuneisuus		Mielipaha	
Epäusko		Kieltäminen	
Loukkaantuminen		Neutraali tunne (ei erityistä reaktiota)	

Kokemukset huolen puheeksioton jälkeen

15. Osasiko henkilökunta ohjata teitä huoleen liittyvän asian eteenpäin viemisessä?

Kyllä	☐
Ei	☐

16. Jos vastasitte kyllä, kertokaa jotain henkilökunnan toiminnasta.

17. Miten koette yhteistyönne henkilökunnan kanssa toimineen huolen puheeksioton jälkeen?

18. Muuttuiko henkilökunnan suhtautuminen teihin tai lapseenne jollain tavoin huolen puheeksiottotilanteen jälkeen? Jos muuttui, niin miten?

19. Jos mietitte asiaa nyt jälkikäteen, miten huolen puheeksiottotilanteessa olisi voitu toimia toisin?

20. Mitä muuta haluaisitte sanoa?

Kiitos kyselyyn vastaamisesta!

Liite 2: Saatekirje

Hyvä vastaanottaja!

Olemme kaksi sosiaalialan opiskelijaa Laurea-ammattikorkeakoulusta Tikkurilan toimipisteestä. Meillä on vahva kiinnostus varhaiskasvatukseen ja olemme suunnanneet opintomme lapsien ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseen. Teemme opinnäytetyötä aiheesta ”Vanhempien kokemuksia huolen puheeksiottamisesta varhaiskasvatuksessa”. Tarkoituksenamme on selvittää vanhempien/hoitajien kokemuksia tilanteissa, joissa varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on herännyt jokin huoli heidän lapsestaan. Opinnäytetyön aineisto kerätään tämän saatekirjeen mukana tulevalla kyselylomakkeella. Kysely on jaettu kaikkiin tämän päiväkodin lapsiryhmiin.

Kyselylomakkeessa huolen puheeksiotolla tarkoitamme niitä tilanteita, missä varhaiskasvatuksen henkilökunta on ottanut jokin lapsenne kasvuun, kehitykseen, oppimiseen tai perhetilanteeseen liittyvän huolen puheeksi kanssanne. Varhaiskasvatuksella tarkoitamme kaikkia varhaiskasvatuksen muotoja, joissa lapsenne ja perheenne on ollut asiakkaina (esimerkiksi päiväkoti, avoin päiväkoti, kerhot).

Opinnäytetyön tuloksia käytetään varhaiskasvatuksen henkilökunnan toiminnan kehittämiseen. Teiltä saatu tieto on erittäin merkityksellistä varhaiskasvatuksen henkilökunnan ammattitaidon ja perheiden kanssa tehtävän yhteistyön parantamisessa. Kokemuksenne auttavat työntekijöitä tiedostamaan ja parantamaan omaa rooliaan huolen esittäjänä.

Olemme hakeneet kyselyyn vaadittavan tutkimusluvan Vantaan kaupungilta. Kyselyyn osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja kysely suoritetaan nimettömänä. Valmiissa opinnäytetyössä emme mainitse, missä päiväkodissa kysely on toteutettu. Kyselylomakkeet postitetaan vastauskuorissa suoraan meille opiskelijoille eli valmiit vastaukset eivät kulje päiväkodin henkilökunnan kautta. Kerätty aineisto käsitellään täysin luottamuksellisesti. Vastauksia käytetään vain tähän opinnäytetyöhön ja aineisto hävitetään työn valmistuttua. Päiväkodin henkilökunta informoi teitä missä valmiiseen opinnäytetyöhön voi tutustua.

Toivomme lämpimästi teidän osallistuvan kyselyymme. Valmiit kyselylomakkeet toivotaan postitettavan **7.4.2014** mennessä oheisessa vastauskuoressa.

Jos teillä herää jotain kysyttävää, voitte olla meihin yhteydessä joko puhelimitse tai sähköpostilla.

Yhteistyöterveisin

Miia Streng

_**

miiia.streng@laurea.fi

Elisa Paukkunen

_**

elisa.paukkunen@laurea.fi

Liite 3: Tutkimuslupa

Vantaa

Viranhaltijapäätös § 11/2014 sivu 1 (2)

10.03.2014

VD/1888/13.00.00/2014

Sivistystoimi /
Kehittämispäällikkö Lounassalo Jarmo**Tutkimusluvan myöntäminen/Vanhempien kokemuksia huolen puheeksiottamisesta varhaiskasvatuksessa**

Tikkurilan Laurea -ammattikorkeakoulun opiskelijat Elisa Paukkunen ja Miia Streng ja hakevat tutkimuslupaa opinnäytetyön tekemistä varten. Opinnäytetyön aiheena on "Vanhempien kokemuksia huolen puheeksiottamisesta varhaiskasvatuksessa".

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata vanhempien henkilökohtaisia kokemuksia lapsen kohdistuvan huolen puheeksioton tilanteista varhaiskasvatuksessa. Kyselyn avulla tutkijat pyrkivät nostamaan esiin vanhempien tunteita ja ajatuksia huolen puheeksiotto tilanteista. Tarkastelun kohteena ovat yhdessä vantaalaisessa päiväkodissa olevien lasten perheet. Tutkijoiden mukaan työelämän yhteistyötaho on kiinnostunut aiheesta, koska vanhempien kokemuksista saatu tieto on merkityksellistä huolen puheeksioton prosessissa. Vanhempien kokemukset ja ajatukset auttavat työntekijöitä pohtimaan omaa rooliaan huolen esittäjänä. Kysely kohdistetaan yhteistyö-päiväkodin kaikkiin lapsiryhmiin. Käytettävänä tutkimusmenetelmänä on kyselylomake. Kyselyitä jaetaan 85 kappaletta.

Tutkijoille ei luovuteta salassa pidettäviä asiakirjoja ja tutkijat ovat lain mukaan salassapitovelvollisia tutkimuksessa tietoon saamiensa yksilöä ja perhettä koskevien asioiden suhteen sekä heidän tulee huolehtia siitä, että yksittäistä henkilöä tai perhettä ei tutkimuksessa voida yksilöidä. Tutkimuksessa kerättyä tietoa saa käyttää vain tutkimustarkoituksiin. Mikäli tutkimus kohdistuu lapsiin, edellytetään huoltajien suostumista tutkimukseen osallistumiseen.

Päätös:
Päätän,

1) myöntää tutkimusluvan Elisa Paukkusen ja Miia Strengin opinnäytetyölle, jonka aiheena on Vanhempien kokemuksia huolen puheeksiottamisesta varhaiskasvatuksessa" ja

2) että tutkijoiden tulee toimittaa yksi kappale tutkimuksesta sivistystoimeen pdf- muodossa osoitteeseen: kirjaamo(at)vantaa.fi

Päiväys Vantaa 10.03.2014

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Lounassalo Jarmo

Virka-asema

Kehittämispäällikkö

Täytäntöönpano:- Elisa Paukkunen
- Miia Streng**Tiedoksi:**

- ao.päiväkodin johtaja

Oikaisuvaatimusohjeet

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen.

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.

Vantaa

11.03.2014

VD/1888/13.00.00

Paukkunen Elisa / Miia Streng
Korkeanmäenkuja 5
00730 Helsinki

Päätöksen täytäntöönpano/Tutkimuslupahakemus/Vanhempien kokemuksia huolen puheeksiottamisesta varhaiskasvatuksessa

Kehittämispäällikkö Jarmo Lounassalon päätös § 11/ 2014 tiedokseen.

Päätöspöytäkirjan tiedoksi lähettää ja oikeaksi todistaa

11.3.2014

Tiina Koikkalainen
hallintosihteeri

Muutoksenhakuohje tähän päätökseen ja muutoksenhakuviranomaisen yhteystiedot, sekä päätöksen tarkastusaika sekä pöytäkirjan nähtävilläoloaika ilmenevät päätöksestä. Yleinen muutoksenhaku-aika lasketaan päätöksen nähtävilläpidon ajankohdasta. Asianosaisen muutoksenhaku-aika lasketaan päätöksen tiedoksiannon ajankohdasta.

Tämä päätös on

1. lähetetty tiedoksi kirjeellä (kuntalaki 95 §), annettu postin kuljetettavaksi 11.3.2014